"... precizăm faptul că Prea Fericitul Părinte Patriarh Daniel nu a făcut şi nu face parte din nici o lojă masonică din ţară sau din străinătate, nici nu împărtăşeşte altă credinţă decât credinţa Bisericii Ortodoxe" (dintr-un recent comunicat al Biroului de Presă al Patriarhiei Române).

Cititi, în pag. 2 din acest număr, articolul intitulat "Patriarhul şi «gura lumii»"!

credinţă
iubire
speranţă

PUNCTE CARDINALE

ANUL XVII
NR. 11/203
Noiembrie
2007
16 PAG. – 3 lei

PERIODIC INDEPENDENT DE ORIENTARE NATIONAL-CRESTINĂ

Circulaţie în afara României: AUSTRIA, GERMANIA, GRECIA, FRANŢA, ELVEŢIA, SUEDIA, SPANIA, CANADA, STATELE UNITE, AUSTRALIA

PARADOXURILE ECUMENISMULUI

De când cu alegerea noului Patriarh, diverşi „specialişti" tulbură din nou apele mediatice din România, vorbind despre Mişcarea Ecumenică. Voi încerca să pătrund prin stratul de sentimentalism şi afectivitate, pentru a ajunge la miezul dur al problemei.

După mintea mea, ecumenismul poate fi definit ca:

1. Efortul confesiunilor creştine de a ajunge la o singură formă de mărturisire (din care vor decurge consecinţe dogmatice, liturgice etc.), sau ca:

2. Efortul confesiunilor creştine de a se recunoaşte şi respecta drept ceea ce sunt, păstrându-şi, fiecare, particularităţile.

Ambele tendinţe co-există – straniu – în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, acest „ONU ecleziastic" [1], egal întru ineficienţă şi bune intenţii cu celălalt ONU, intrat demult în agonie...

Dacă ecumenismul corespunde primei definţii, el e periculos, căci orice formulă de compromis tinde spre CEL MAI MIC NUMITOR COMUN. Astfel, ni se va impune un creştinism al convenienţelor moralizatoare, iar Biserica va deveni o instituţie „coextensivă poliţiei", aşa cum spunea Nae Ionescu despre protestanţi. Un asemenea compromis e fatal în primul rând pentru Ortodoxie, care va dispărea pur şi simplu ca entitate specifică actuală.

Dacă ecumenismul corespunde celei de-a doua definiţii, el va implica încetarea oricărui prozelitism între creştini. Cum Vaticanul perpetuează neobosit cacofonia din Ardeal, iar neo-protestanţii ne strecoară în cutiile poştale reţete de mântuire *à l'américaine*, această soluţie nu le va fi pe plac nici unora, nici celorlalţi. Ca o tristă paranteză, observ că zelul misionar e invers proporţional cu înrădăcinarea respectivelor culte în Tradiţia bimilenară a creştinismului.

Vreau să fiu bine înţeles. Mă număr printre cei care preţuiesc diversitatea. Dar am văzut că tocmai ecumenismul 1. o periclitează, din motivul arătat mai sus. Fără pretenţii de ordin teologic şi având aparenţe pragmatice, ecumenismul 2. e sublim, dar... dovedeşte o crasă necunoaştere a mentalităţii occidentale, pentru care supravieţuirea ţine de progres (unul cuantificabil, desigur).

Va reveni Papa Benedict al XVI-lea asupra exclusivismului declaraţiilor sale recente? Vor renunţa (greco-)catolicii la *restitutio in integrum*? Se vor abţine neo-protestanţii a mai bântui şcolile şi orfelinatele?

Să fim serioşi! Vor zâmbi, vor semna declaraţii de intenţie, ne vor îmbrăţişa „ca fraţii" şi... cam atât. Încolo – *business as usual*. Camioane doldora cu biblii Cornilescu vor continua să aducă „vestea" sub nasul „idolatrilor", iar preoţi români din Ardeal vor avea brusc revelaţia că aparţin Romei (cu preoteasă cu tot!)...

Nu. Nu sunt fanatic. Cred chiar că buna înţelegere între oameni de religii diferite e condiţia *sine qua non* a viitorului nostru pe Terra. Sunt, însă, împotriva falselor soluţii [2]. După cum am văzut, ecumenismul este fie factor direct de NIVELARE, fie incurabil atins de NAIVITATE.

Fără a avea habar de „ecumenism", românul a respectat dintotdeauna dreptul aproapelui de a se închina ALTFEL. Majoritatea ortodoxă nu i-a sancţionat pe sectanţi decât, eventual, prin ironie, ştiind că reacţiile de falsă virilitate sunt, îndeobşte, păguboase. Adevărul nu se mărturiseşte de frica represaliilor, sau în aşteptarea vreunei recompense (şi cu atât mai puţin a unei recompense *materiale*).

Deplina libertate interioară este o precondiţie a deplinei sincerităţi. Iată de ce Ortodoxia nu sileşte şi nu momeşte.

Au neortodocşii motive să se teamă? Recurge românul la violenţă întru apărarea dreptei credinţe? Mă îndoiesc.

Atunci? Ce aduce în plus ecumenismul? Pentru că în minus am văzut ce aduce. Cui foloseşte o formulă care e fie nivelatoare (1.), fie naivă sau inutilă (2.)?

Cui? Celor care s-au "specializat" de-a lungul vremii, tot inventând asemenea formule. Mai precis, bănuim că entuziasmul ecumenist e întreţinut de factori economico-politici, cu încuviinţarea şi concursul anumitor ierarhi. Dacă Prea Fericirile sau Înalt Prea Sfinţiile lor sunt naive, sau co-interesate prin stimuli de natură mai puţin religioasă – nu contează. Rezultatul e acelaşi. Respectivele feţe bisericeşti confirmă, pe plan ecleziastic, „primatul economicului" şi al "teroarea ideologiilor".

Dinspre Europa – nici o surpriză. Înţeleg premizele de ordin teologic ce au făcut ca protestantismul să devină simplu pretext pentru acţiuni caritabile. Înţeleg logica imuabilă a modernităţii, care, invocând „demnitatea", este pe cale a extirpa tot ceea ce vine să contrazică tirania triumviratului Posesie – Plăcere – Putere. Dar mărturisesc că nu înţeleg în ruptul capului de ce transformarea/mutilarea trebuie să se petreacă sub privirile complezente ale Bisericii drept-măritoare...

Postura de *trouble fête* este, desigur, ingrată. Sunt dispus a renunţa oricând la ea – cu condiţia ca eventualii mei preopinenţi să prezinte, pe lângă decibeli retorici, şi niscaiva contra-argumente.

Marian STAN

VEŞNICA POMENIRE

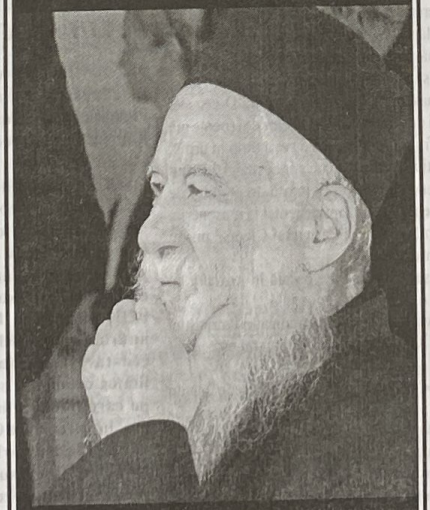

La un an de la săvârşirea Părintelui Gheorghe Calciu-Dumitreasa (23 noiembrie 1925 – 21 noiembrie 2006), închinăm acest număr dreptei sale pomeniri, precum şi dreptei pomeniri a tuturor cruciaţilor români ai secolului XX, ştiuţi sau neştiuţi de oameni, dar bine cunoscuţi lui Dumnezeu şi etern mărturisitori dinaintea Lui pentru Biserică, Neam şi Ţară.

NOTE

[1] Comparaţia aparţine d-lui Teodor Baconsky (cf. *Ispita Binelui. Eseuri despre urbanitatea credinţei*, Ed. Anastasia, Buc., 1999, p. 30.

[2] Gâlceava noastră este cu cei care – vorba regretatului Octavian Paler – „pun zahăr pe rană"... Nu avem căutuşi de puţin intenţia de a nesocoti în vreun fel eforturile celor care – precum părintele André Scrima – au lucrat şi lucrează, inteligent şi discret, pentru – măcar – detensionarea relaţiilor dintre creştini (*nota aut.*). Iată o notă a Părintelui Scrima din *Timpul Rugului Aprins*... (Ed. Humanitas, Buc., 1996, p. 138), cu un exemplu concret de adevărat ecumenism: "Din transcrierile vii ale întâlnirilor [lui Sandu Tudor, la Muntele Athos – n. n.] cu părintele Antipa (Dinescu) am reţinut îndeosebi pe aceea [...] despre ruptura între Orient şi Occident, între Ortodoxie şi Catolicism, simbolizată şi fixată în «anatema» din anul 1054. Întrebat de Sandu Tudor cum ar trebui primit şi înţeles acest eveniment dărâmător pentru istoria Creştinismului, părintele Antipa a răspuns: «Până ce vremea anatemei aruncate de fratele tău asupra ta va trece, te vei uita pe tine însuţi, te vei răstigni pentru el, vei suferi în ceea ce ai tu mai bun – astfel ca, la sfârşit, lumina de neînchipuit a Învierii să strălucească din nou pentru unul şi pentru celălalt». În înşiruirea evenimentelor şi a *avenimentelor*, trebuie să menţionăm că aceste cuvinte au fost interpretate de noi pentru Patriarhul ecumenic Athenagoras şi pentru Papa Paul al VI-lea. În noiembrie 1965, comisia teologică mixtă, lucrând confidenţial la Istanbul, a condus la anularea anatemei (prima Cortină de Fier din istoria spiritului european), solemn proclamată după aceea de capii celor două Biserici. Când, în iunie 1967, Papa Paul al VI-lea a venit în vizită oficială la Istanbul, în cuprinsul Sfintei Sofii fiind, m-a întrebat unde era locul presupus al altarului pe care cardinalul Humbertus a Silva Candida aruncase textul anatemei. Când i-a fost arătat, a îngenuncheat acolo, în faţa tuturor, şi – mi-a spus-o mai târziu – a cerut iertare... Acel monah athonit, interlocutor vizionar al lui Sandu Tudor, îşi avea, şi el, partea sa de prezenţă..." (*nota Red.*).

PATRIARHUL ŞI "GURA LUMII"

CE ARE PATRIARHIA CU MASONERIA ?

UN ARTICOL...

În *Evenimentul zilei* din 11 octombrie a. c., d-l Florian Bichir, pornind de la un recent comunicat al Biroului de Presă al B.O.R., salută ceea ce, în opinia sa, reprezintă tranşarea binevenită a unei probleme mult prea agitate în ultimele luni: presupusa apartenenţă la Masonerie a unor ierarhi ai B.O.R., printre care şi însuşi noul Patriarh. Iată cîteva spicuiri din articolul respectiv (intitulat insinuant – cu aluzie la o vorbă românească mai crudă – "Ce are Patriarhia cu Masoneria?"):

"Mai ferm şi clar de-atât ce se mai poate spune împotriva calomniilor debitate în legătură cu apartenenţa sa ocultă la iudeo-masonerie, lături care sunt deversate din 1991 încoace împotriva Patriarhului Daniel? [...] «Toată suflarea românească a văzut limpede că, în cursa spre patriarhat, ÎPS Daniel este susţinut patetic de Masonerie», scria Dan Ciachir în *Ziua* [...]. Nici un om serios nu a crezut povestea asta de capă şi spadă, cu masoni, şorţuri şi cabala. Când părea însă definitiv îngropată, ea a izbucnit din nou, pentru că sunt destui care nu dorm liniştiţi. Ce s-a întâmplat de fapt? Alături de mai multe culte, organizaţii şi asociaţii, şi Marea Lojă Naţională din România, condusă de Eugen Ovidiu Chirovici, una dintre cele opt structuri masonice din România [după alte surse, ar fi chiar 9! – n. n.], a trimis o scrisoare de condoleanţe către ÎPS Daniel, în calitatea sa de locţiitor de Patriarh. În concordanţă cu uzanţele protocolului şi, de ce nu, ale bunului-simţ, acesta a răspuns la toată lumea, inclusiv simplilor mireni care şi-au arătat compasiunea pentru trecerea la cele veşnice a PF Teoctist. Spre deosebire de alţi adresanţi, fudul, d-l Chirovici a ţinut neapărat să afişeze răspunsul – foarte protocolar şi anost – pe *site*-ul organizaţiei sale. Atât le-a trebuit «amicilor» noului Patriarh: «Avem dovada! I-a răspuns lui Chirovici, deci e mason!», au strigat aceştia înfierbântaţi [...]. Un gest banal de curtoazie s-a transformat într-un jihad. La urma urmei, pentru că a răspuns tuturor cultelor, de ce nu l-ar face pe Patriarh evreu, mormon, şintoist sau budist? Răspunsul Patriarhiei este binevenit. Deşi este cunoscut că Patriarhul a pus blestem asupra sa dacă este mason [?!], de data aceasta avem de-a face cu o reacţie oficială şi definitivă".

... ŞI ECOURILE LUI

Chiar comentariile de pe internet la articolul de mai sus arată însă că opinia publică este mult mai nedumerită, mai circumspectă şi mai îngrijorată decât autorul, ba chiar vădit înclinată să "problematizeze" pe marginea subiectului, chiar dacă nu întotdeauna cu suficientă informaţie şi stringenţă (iar pe alocuri cu vădite exagerări). Nu este vorba, desigur, numai de răspunsul protocolar către d-l Chirovici (care nu dovedeşte mare lucru), ci probabil de un anumit cumul de fapte şi situaţii în care oameni ai Bisericii s-au expus în ultima vreme la rând cu (franc)masonii (nu îndrăznesc să folosesc sintagma de "iudeo-masoni" pe care a riscat-o d-l Bichir...). Iată şi câteva spicuiri din aceste comentarii anonime *pro* şi *contra* (ce pot fi lesne accesate *on-line*):

"Iată că Dumnezeu face dreptate fără întârziere. Iată că Adevărul iese, ca întotdeauna, la Lumină. Unde sunt cei care înainte de alegerea Patriarhului îşi ţipau prin toată presa minciunile? [...] Unde sunt acum cei care prezentau dovezi «clare» despre legăturile ierarhilor ortodocşi cu masoneria? Mergeţi la oricare mânăstire, cumpăraţi un îndreptar de spovedanie şi veţi vedea că orice legătură cu masoneria este considerată păcat care trebuie mărturisit. Chiar credeţi că înalţii ierarhi – oameni sporiţi duhovniceşte – nu se spovedesc, sau că ascund anumite lucruri la spovedanie şi apoi se împărtăşesc nu nevrednicie? Ştiţi că împărtăşirea cu nevrednicie se transformă pentru cel care înşeală în foc care-l arde? Cum credeţi că Dumnezeu ar permite ca unul ca acesta să ajungă stâlp al Bisericii Sale?".

"A propos! Spunea cineva de Pittiş şi Pintea că au fost masoni; în privinţa slujirii lui D-zeu sau mamona, pe mine m-au întristat preoţii văzuţi la oficierea slujbei de înmormântare a celor doi (poate mă înşel în privinţa lui Pintea, el fiind catolic); nu mai vorbesc de frustrarea simţită cu ceva timp în urmă, când au înmormântat o vrăjitoare «renumită» din Chitila cu nu ştiu câţi preoţi şi un cor de maici de la nu ştiu ce mânăstire! Pentru mine este supărător, îngrijorător... fenomenul. În privinţa îndreptarului de spovedanie – numai în cel din Muntele Athos am văzut menţiunea păcatului apartenenţei la masonerie; în cel al lui Nicodim Mandiţă, sau în cel asemănător lui, dar îmbunătăţit al Părintelui Cleopa, nu-mi amintesc să fi citit menţiunea. Lucrurile sunt amestecate şi confuze".

"Nu sunt ferm convins... Ar trebui ca Sfântul Sinod să se mai pronunţe o dată în legătură cu Masoneria. De ce se feresc?..."

"D-le Bichir, încercaţi să vă imaginaţi, pentru o secundă, cum ar fi sunat comunicatul Patriarhiei dacă ÎPS Daniel era mason. Asta îmi aminteşte de comunicatul KGB-ului că Ion Iliescu nu este agent KGB".

"Asta îmi aminteşte de o butadă citită într-un... almanah: «Nici un bun diplomat nu crede într-un zvon până ce nu e dezminţit oficial»".

"BOR a fost acaparată de Masonerie de multă vreme, nu de azi, de ieri. Să ne amintim că în 1937 Biserica Ortodoxă a condamnat şi înfierat puternic Masoneria, ca pe o organizaţie satanică, şi cu toate acestea Masoneria conducea liniştită BOR-ul prin însuşi Patriarhul Miron Cristea, care era un mason important! Aşadar, dacă un act de CONDAMNARE era fals şi mincinos, şi n-avea nici o valoare pentru BOR, cum poate un palid comunicat actual, care nici măcar de delimitare nu este, să reprezinte adevărul?! [...] Pe lângă argumentul istoric [...] vine însă şi argumentul logic: Masoneria nu reprezintă o organizaţie deschisă şi democratică, ci una DISCRETĂ. Iar de la un nivel încolo devine chiar SECRETĂ. [...] Şi atunci mă întreb: de unde ştie Patriarhia că PF Daniel nu e mason? Este comunicatul rezultatul unei analize a Sinodului, ori pur şi simplu cuvântul de onoare al Patriarhului? În primul caz, ajungem la concluzia că Patriarhia şi Masoneria lucrează mână-n mână, dat fiind faptul că Masoneria nu pune oricui la dispoziţie lista sa de membri. Dacă este valabilă varianta a doua, nici nu mai merită comentată. Este singurul răspuns pe care-l putea da PF Daniel..."

"Frate, Bichire... eu nu cred ca PF Daniel este un mason. Însă te întreb pe dumneata: ce caută masonii în Adunarea Naţională, ex. Sorin Frunzăverde? De ce nu scrii şi despre această incompatibilitate între calitatea de mason şi cea de membru în Adunarea Naţională Bisericească? De ce? De ce?? De ce??? Ia încearcă să fii mai obiectiv!".

CE ARE MASONERIA CU PATRIARHIA ?

PATRIARHIA ROMÂNĂ

Nr. 3919/10 octombrie 2007

CABINETUL PATRIARHULUI
Str. Patriarhiei Nr. 2, 040161 - Bucureşti 4
Tel. +40 21 406 7161 Fax +40 21 406 7162
E-mail: cabinet.patriarhal@mitropolia.ro

10 august 2007

Domniei Sale,
Domnului **Eugen-Ovidiu Chirovici**,
Mare Maestru al Marii Loji Naţionale din România

Domnule Chirovici,

Vă mulţumim că V-aţi făcut părtaş durerii Bisericii Ortodoxe Române prin mesajul de condoleanţe pe care l-aţi transmis cu prilejul trecerii la cele veşnice a fericitului întru pomenire Părintele nostru Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, adormit întru Domnul în ziua de 30 iulie a.c.

Compasiunea arătată nouă, celor ce ne-a fost cu un adevărat părinte, înţelept cârmuitor şi iubitor păstor, ne-a întărit în aceste momente de adâncă tristeţe. În acelaşi timp, învierea lui Hristos, pe care El a întemeiat Biserica Sa şi întru care moartea a fost biruită, ne întăreşte şi ne mângâie, înviorându-ne că Domnul îl va aşeza împreună cu toţi cei bineplăcuţi Lui, întru împreună-şăşuire cu îngerii, înaintea Tronului Preasfântul Treimi.

Cu aceste gânduri de mulţumire şi preţuire, Vă urăm sănătate, pace şi lungime de zile.

†DANIEL

Arhiepiscopul Moldovei şi Bucovinei,
Locţiitor de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

PRECIZARE

În legătură cu speculaţiile referitoare la o presupusă legătură între Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române şi organizaţii masonice, facem următoarele precizări:

Conform bunului simţ şi uzanţelor de protocol din orice ţară civilizată, cabinetul patriarhal a răspuns la toate mesajele de condoleanţe primite cu ocazia funeraliilor la trecerea în veşnicie a adormitului întru fericire Părinte Patriarh Teoctist, indiferent de credinţă religioasă sau ideologie. În acest sens, au fost trimise răspunsuri de mulţumire la mesajele de compasiune ale conducătorilor sau reprezentanţilor tuturor confesiunilor creştine, ale altor credinţe religioase, instituţiilor statului, organizaţiilor şi asociaţiilor bisericeşti şi laice din ţară şi străinătate, inclusiv celor trimise în nume personal de numeroşi credincioşi. Respectarea acestor reguli de politeţe nu presupune şi împărtăşirea opiniilor şi convingerilor celor ce trimit mesaje sau scrisori pe adresa Patriarhiei Române.

Şi cu acest prilej, precizăm faptul că Prea Fericitul Părinte Patriarh Daniel nu a făcut şi nu face parte din nici o lojă masonică din ţară sau din străinătate, nici nu împărtăşeşte altă credinţă decât credinţa Bisericii Ortodoxe.

BIROUL DE PRESĂ AL PATRIARHIEI ROMÂNE

Gabriela Moldoveanu (Asociaţia „Christiana"): „Ce se aşteaptă de la noul Patriarh? Să creadă în învierea morţilor şi în viaţa veacului ce va să vie, întru una Sfântă, Sobornicească şi Apostolească Biserică. Amin."

COLAC PESTE PUPĂZĂ: DECLARAŢIA D-LUI PETRE MIHAI MILUŢ

"Da, am luat decizia de a mă retrage din Adunarea Naţională Bisericească! Cu adâncă mâhnire am asistat, cu ocazia întronizării Preafericitului Daniel, la irosirea unei şanse unice ca Biserica Ortodoxă Română să se lepede de supuşenie şi linguşeală faţă de o clasă politică atee şi lipsită de virtuţi. Decorarea noului Patriarh Daniel cu cea mai înaltă distincţie din România pentru *«fapte de vrednicie pe care urmează să le facă!»* şi comportamentul de la ceremonia de *întronizare* al preşedintelui şi al celor din jurul său m-au făcut să iau această decizie. **Din păcate, Prea Fericitul nostru Patriarh Daniel nu a avut harul şi puterea să amâne mascarada de la Cotroceni, pentru că a crezut că legitimitatea supremă pentru cea mai înaltă poziţie din ierarhia BOR trebuie să fie obţinută de la Preşedinte. Aceasta este de fapt realitatea crudă, iar securiştii pe care pot să afirm că îi are în interior BOR nu-l vor lăsa pe Patriarh să păstorească liber sub îndemnul lui Dumnezeu. Prea Fericitul Daniel a pierdut bătălia cu Securitatea.** Neputând să fiu părtaş la această imensă umilinţă care continuă în sânul BOR, declar astăzi, 02 octombrie 2007, că mă retrag din Adunarea Naţională Bisericească, şi, aşa cum spunea Majestatea Sa Regele Mihai în minunatul cuvânt rostit cu acest prilej, *«mă rog la Domnul pentru buna şi inspirata păstorire a Patriarhului Daniel»*".

CELE DOUĂ ROMÂNII (VIII)

Gabriel CONSTANTINESCU

Cine se mai îndoieşte în zilele noastre, în anul Domnului 2007, de faptul că existenţa celor două Românii – România adevărată şi România comunistă – este o realitate care dăinuie fără modificări de substanţă, să-şi readucă în faţa ochilor şi să reflecteze asupra evenimentelor petrecute pe 18 decembrie anul trecut, în Parlamentul ţării, în faţa întregii naţiuni. Dar să ne reamintim, pe scurt, faptele...

În luna martie a anului 2006, un număr impresionant de organizaţii şi asociaţii din societatea civilă, precum şi aproape 400 de intelectuali în nume propriu, personalităţi prestigioase din rândurile oamenilor de cultură, elitele reprezentative ale României postdecembriste, adresau un „Apel" preşedintelui ţării, Traian Băsescu, prin care cereau şefului statului să-şi exercite „funcţia de mediere între stat şi societate", funcţie prevăzută în constituţie, şi de la înălţimea supremei demnităţi în stat să condamne, în numele poporului român, regimul comunist ca regim ilegitim şi criminal. După expunerea convingătoare a motivelor care făceau imperioasă condamnarea în termeni fermi a regimului comunist, „Apelul" se încheia cu precizarea efectelor salutare pentru unitatea poporului român pe care le va avea actul solemn solicitat preşedintelui. „Condamnând criminalitatea regimului comunist, veţi dovedi că aveţi voinţa politică de a face un act de dreptate, premisă a reconcilierii naţionale, aşa cum cerea în 1990 societatea civilă".

Reacţia preşedintelui Traian Băsescu la „Apelul" societăţii civile – care, prin această acţiune, se identifica cu aspiraţiile României adevărate – a fost cel cunoscut. Pentru a avea o fundamentare solidă, astfel ca răspunsul său să fie unul pozitiv, preşedintele României a instituit o comisie – „Comisia Tismăneanu" – care urma să-i ofere argumente temeinice pentru a condamna regimul comunist.

Mărturisim că iniţial am avut rezerve faţă de obiectivitatea istoricului Vladimir Tismăneanu, căruia i s-a încredinţat sarcina de a coordona această comisie de ale cărei concluzii depindea luarea celei mai importante hotărâri politice din întreaga perioadă postdecembristă. Provenit dintr-o familie de evrei cominternişti cu notorii state de serviciu în slujba Kremlinului, Vladimir Tismăneanu putea fi suspectat de a acţiona *pro domo sua* în misiunea ce i-a fost încredinţată, furnizându-i fostului membru PCR, Traian Băsescu, elemente şi date care să justifice o atitudine ambiguă faţă de perioada în care România comunistă s-a aflat la guvernare, fără travesti, în nume propriu.

Suspiciunea faţă de această comisie constituită *ad-hoc* era cu atât mai îndreptăţită cu cât în ţară, cu obiective identice, funcţiona o instituţie permanentă – Institutul pentru Studierea Crimelor Securităţii – înfiinţată de prim-ministrul liberal Călin Popescu Tăriceanu şi condusă de istoricul Marius Oprea. Din păcate, însă, atât acestui institut, cât şi celui înfiinţat de Ion Iliescu cu pompoasa denumire de Institutul pentru Studierea Totalitarismului, chipurile cu o destinaţie similară, li se potriveşte proverbul românesc: „La pomul lăudat să nu te duci cu sacul". Privite prin prisma eficienţei şi a rezultatelor, ambele institute s-au dovedit a fi doar anestezice bine gândite de cei interesaţi ca peste trecutul comunist să se aştearnă tăcerea şi uitarea.

Ceea ce însă nu au făcut guvernele care s-au perindat la cârma României postdecembriste au încercat să facă unele organizaţii neguvernamentale. După decembrie '89, dezvăluirile au scăpat de sub controlul şi interdicţiile României comuniste; România adevărată, mută până atunci, şi-a redobândit glasul. Supravieţuitorii temniţelor comuniste nu au mai fost împiedicaţi să rostească adevărul. S-a produs o adevărată avalanşă de dezvăluiri şi mărturisiri despre prigoana la care România adevărată a fost supusă de România comunistă. Pe 20 noiembrie 1990, când duhul României adevărate era încă viu, prin purtătoarea ei de cuvânt de la data aceea, Alianţa Civică, lansa următorul manifest prin care cerea, în numele neamului românesc, aducerea României comuniste în faţa justiţiei:

Pentru martirii noştri din decembrie 1989,

Pentru copiii-martiri ai Timişoarei şi pentru toţi orfanii şi văduvele celor ce au fost ucişi de „teroarea roşie",

Pentru milioanele de ţărani, „talpa" acestei ţări, jefuiţi de pământ şi de case, de agoniseala trudită, dezrădăcinaţi, obidiţi şi omorâţi,

Pentru milioanele de muncitori trudiţi până la epuizare, aduşi la disperarea care i-a ridicat în '77 la Valea Jiului şi în '87 la Braşov,

Pentru milioanele de intelectuali umiliţi şi exterminaţi sistematic, în lagărele şi puşcăriile de la Canalul Dunăre-Marea Neagră, Aiud, Piteşti, Sighetu Marmaţiei, Râmnicu Sărat, Gherla – în întregul gulag românesc,

Pentru toate victimele abuzurilor, teroarei şi crimelor săvârşite în numele unei ideologii a urii, a luptei de clasă, pentru toţi martirii marii pătimiri a neamului românesc,

ÎN NUMELE POPORULUI

- Cerem să fie adusă în faţa judecăţii naţiunii ideologia extremistă de stânga, care a inspirat, generat şi acoperit crime, care i-a ferit pe vinovaţi de dreapta pedeapsă.

- Cerem judecarea celor ce au terorizat acest popor blând şi omenos, timp de peste patru decenii, a conjuraţiei care a acaparat puterea de stat, a născut şi a instaurat cea mai feroce dictatură, a capilor acestei conjuraţii – nomenclatura comunistă – şi a braţului ei armat, poliţia politică – Securitatea.

- Cerem condamnarea şi abolirea tuturor legilor nedrepte – începând cu Constituţiile comuniste –, a structurilor şi instituţiilor regimului dictatorial, precum şi înlăturarea persoanelor compromise.

- Cerem anularea tuturor măsurilor abuzive, antidemocratice şi antiumane adoptate de regimul comunist, de-a lungul existenţei sale între 1944 şi 1989.

Aşadar, România adevărată, prin glasul Alianţei Civice, clama în noiembrie 1990 aducerea în faţa judecăţii naţiunii a comunismului şi a comuniştilor. Un gest de curaj lăudabil, care reţinea esenţialul din „Proclamaţia de la Timişoara" lansată în luna martie în Piaţa Universităţii. Privit însă prin prisma efectelor, apelul Alianţei Civice se înscrie în categoria acţiunilor ce pot fi caracterizate prin cuvintele evanghelistului: *Vox clamantis in deserto* – un glas căruia nu i se dă ascultare, deşi rosteşte adevărul. România comunistă câştigase războiul cu România adevărată. O victorie ratificată prin alegerile din 20 mai 1990 – Duminica Orbului –, la care comunistul pur sânge Ion Iliescu „a avut neîndemânarea de a se face ales – după cum caracterizează rezultatul Jean-François Revel în *Revirimentul democraţiei* –, printr-un incredibil 85% din voturi".

O victorie „zdrobitoare", explicabilă prin măsurile represive pe care România comunistă, travestită pentru naivi în Frontul Salvării Naţionale, le-a aplicat României adevărate şi care aminteau de „vremurile bune" când atotputernica Securitate controla toată suflarea românească, măsuri despre care acelaşi filozof francez scria: „Travestiţii români [eufemism sugestiv pentru *comuniştii români* – n. n.], care pretindeau în bloc că după decembrie '89 ar fi renunţat la ideologia marxistă, convertindu-se la democraţie, nu au renunţat la teroare. Au folosit-o din plin şi fără scrupule în săptămâna 11-17 iunie 1990 la Bucureşti, unde au adus formaţiuni de asalt compuse din aşa-zişi mineri, mulţi dintre aceştia fiind agenţi ai Securităţii, care au ucis şi au lovit cu drugi de fier, zile de-a rândul, manifestanţi şi simpli trecători, au spart sedii de partid, au lovit lideri politici ai opoziţiei. Însăşi frazeologia travestiţilor a regresat înspre cele mai vechi stadii ale stalinismului: manifestanţii care cereau pluralism autentic şi libertate efectivă de expresie au fost numiţi «fascişti» care ascultă de «ordine venite din străinătate». Ion Iliescu a mulţumit public falşilor mineri veniţi «să apere revoluţia». Ca de obicei, Occidentul a oftat vag. Rezultatul practic a fost menţinerea la putere a comuniştilor; ba mai mult: restabilirea monopolului pierdut – sau măcar ameninţat – în ianuarie".

Ar fi însă o greşeală să ne închipuim că Ion Iliescu nu a luat act de „oftatul Occidentului". Într-un moment în care patronul de la Moscova, Mihail Gorbaciov, vorbea despre „casa comună europeană", ucenicul de la Bucureşti nu-şi putea permite să trateze cu aroganţă Occidentul. Dacă manifestanţii din iunie cereau „pluralism autentic", le va satisface cerinţa, dar cu unele amendamente legate de atributul de „autentic". Având la dispoziţie masa celor 4 milioane de membri PCR, a rupt din ele câteva fragmente, care au devenit peste noapte partide de sine stătătoare, cu care a mobilat scena „pluralismului" politic de tip iliescian. Aşa au luat naştere Partidul Uniunii Naţionale a Românilor, Partidul Socialist, Partidul Socialist al Muncii, Partidul Agrar din România şi Partidul România Mare. Cu excepţia acestuia din urmă, toate celelalte au avut o existenţă relativ efemeră. Partidul România Mare, condus de „tribunul" C. V. Tudor, a dăinuit însă, longevitatea sa datorându-se misiunilor speciale ce i-au fost încredinţate: azil politic pentru foştii securişti care nu au mai încăput în structurile nou înfiinţatelor servicii secrete şi detaşament de desant politic pentru situaţiile de criză grave.

Şi tot în acelaşi context al manevrelor menite să pună România comunistă la adăpost de adevărata ei identitate se ascund succesivele denumiri pe care le-a adoptat bătrânul PCR. Devenit iniţial Frontul Salvării Naţionale, apoi pe rând Frontul Democrat al Salvării Naţionale, Partidul Democraţiei Sociale din România şi în final Partidul Social Democrat. Dar nici scindarea PCR în mai multe partide şi nici repetatele lui travestiuri, sub alte şi alte denumiri, nu au avut darul să convingă scepticismul occidental că în România postdecembristă a fost instaurat pluralismul politic. Ca urmare, „oftând", România comunistă a fost nevoită să accepte reapariţia „partidelor istorice": Partidul Naţional Ţărănesc şi Partidul Naţional Liberal.

În legătură cu reapariţia acestora pe scena politică a României ieşite, cel puţin formal, din comunism, observaţiile făcute de Pamfil Şeicaru în remarcabila sa *Istorie a Partidelor Naţional, Ţărănist şi Naţional Ţărănist*, publicată în 1963 la Madrid, sunt încă actuale şi pot servi ca sugestii de interpretare pentru cercetătorii istoriei noastre recente: „Regimul comunist – scria atunci marele ziarist condamnat la moarte în lipsă de România comunistă –, reducând la tăcere poporul român, făcând cel mai radical raclaj politic, a impus în mod fatal, pentru reconstituirea politică a României, obligaţia de a crea alte organizaţii cu alte cadre, în alt spirit şi cu altă concepţie asupra vieţii naţionale şi a Statului. La 23 august 1963 se împlinesc 19 ani de ocupaţie sovietică şi de teroare comunistă. Dar ceea ce era esenţial a fost salvat: comunismul nu a dezagregat sufletul românesc; reacţiile globale ale unei societăţi naţionale contra eventualei dispariţii istorice s-au produs în adâncimi, sufletul individual nu a fost sărăcit, forţele naţiunii au fost sporite". O profeţie pe care România adevărată a confirmat-o

(continuare în pag. 4)

CELE DOUĂ ROMÂNII (VIII)

(urmare din pag. 3)

cu prisosinţă în decembrie '89, dovedind, prin sângele vărsat de tineretul ţării, că sublimul strigăt „Vom muri şi vom fi liberi" nu a constituit dar nişte vorbe azvârlite în vânt, ci faptă împlinită.

Şi tot ca o remarcabilă anticipaţie cu privire la viitorul politic al României postcomuniste trebuie privită continuarea observaţiilor citate mai sus: „Va trebui să ne deprindem cu ideea unei lichidări totale a trecutului, pe drept sau pe nedrept, regretând sau nu, acestea n-au nici o importanţă. Ne vom găsi în faţa unei situaţii cu totul nouă, fără să aibă nimic comun cu trecutul. Vor răsări partide imediat după ce se vor restaura libertăţile fundamentale, dar vor fi altele decât cele care au existat până la februarie 1938. Mai bune sau mai rele, nimeni nu poate anticipa, mai ales sub apăsarea nostalgiei faţă de un trecut care nu va mai reveni. Dar aceste viitoare partide vor avea rădăcinile înfipte în realităţile care se creează în timpul ocupaţiei sovietice şi sub regimul comunist. Şi acest lucru este mai important decât etichetele pe care le vor avea şi decât numele celor care le vor conduce".

În noiembrie 1996, după şapte ani de guvernare autoritară, răstimp în care toate structurile şi instituţiile statului comunist au fost păstrate intacte, România comunistă a suferit un eşec. La alegerile parlamentare şi prezidenţiale românii au votat Convenţia Democrată din România (CDR) – o coaliţie de partide şi asociaţii în care conducerea doctrinară şi organizatorică a avut-o Partidul Naţional Ţărănesc, secondat de Partidul Naţional Liberal – în speranţa că astfel România adevărată se va impune în faţa României comuniste, scoţând-o pentru totdeauna în afara istoriei.

Speranţe şi aşteptări din nou înşelate. Pentru cele mai importante funcţii în stat, CDR a făcut apel... tot la foşti comunişti. Atât preşedintele României, Emil Constantinescu, cât şi cei trei prim-miniştri care au condus guvernele CDR, Victor Ciorbea, Radu Vasile şi Mugur Isărescu, au fost membri PCR cu importante funcţii de conducere înainte de decembrie '89. Nu ştim dacă abandonarea convingerilor marxiste şi convertirea lor la valorile democraţiei a fost o pornire sinceră sau un act de oportunism politic, aşa cum s-a întâmplat de cele mai multe ori. Totuşi, dacă ţinem seama de faptul că într-un interviu, luat de ziaristul Emil Hurezeanu în 1994 şi difuzat de Radio Europa Liberă, viitorul preşedinte al României declara: „Dacă vine la putere CDR, oamenii care au lucrat pentru fosta Securitate trebuie consideraţi nişte persoane care nu şi-au făcut decât datoria sub vechiul regim şi care au apărat interesele statului", putem înţelege cât de adâncă era prăpastia între modul de a gândi al fostului comunist Emil Constantinescu şi ceea ce aştepta România adevărată de la guvernarea CDR. Şi tot în acelaşi registru al tentativelor de realizare a unei concilieri între cele două Românii se înscriu atât refuzul preşedintelui Emil Constantinescu de a aplica Punctul 8 al Proclamaţiei de la Timişoara, prin care se cerea imperativ eliminarea din viaţa publică pentru o perioadă determinată a foştilor activişti de partid şi a foştilor ofiţeri de Securitate, cât şi refuzul la unison al parlamentarilor cederişti şi pedeserişti de a vota Legea Ticu (proiect legislativ conceput de senatorul PNŢ Constantin Ticu Dumitrescu, preşedintele AFDPR, care prevedea deconspirarea arhivelor Securităţii).

Concesiile degradante făcute de CDR României comuniste, adevărate acte de trădate faţă de România adevărată, nu vor rămâne fără urmări. Conştient de faptul că guvernarea pe care o patronase a fost un eşec total, preşedintele Emil Constantinescu a renunţat să mai candideze pentru un nou mandat. Dar adevăratul act de deces al Convenţiei Democrate îl va semna, pe 1 august 2000, Ion Diaconescu, succesorul lui Corneliu Coposu la conducerea PNŢ. El îi va expedia pe emisarii PNL, veniţi să trateze pregătirea Convenţiei pentru apropiatele alegeri, cu cuvintele: "E moartă... e moartă. Ce-a mai rămas să vorbim?". Într-adevăr, CDR era moartă. Dar nu numai ea, ci şi Partidul Naţional Ţărănesc, pe care, pentru că o trădase, România adevărată îl va scoate definitiv din viaţa politică. Încă o dată, Pamfil Şeicaru avea dreptate!

Evoluţia situaţiei politice după consemnarea acestui deces este cunoscută. Alegerile din anul 2000 au fost câştigate de PDSR, partidul care reprezenta şi apăra interesele României comuniste, şi Ion Iliescu redevine preşedintele ţării. Dar după patru ani de guvernare criptocomunistă, România adevărată se reculege şi, în lipsă de altceva mai bun, în 2004 aduce la conducerea ţării Alianţa "Dreptate şi Adevăr" . O coaliţie formată din Partidele Democrat şi Naţional Liberal, cu democratul Traian Băsescu preşedinte al României şi cu liberalul Călin Popescu Tăriceanu prim-ministru.

Cunoscând rădăcinile celor două partide ale Alianţei "DA", circumspecţia faţă de ea era îndreptăţită. Partidul Democrat era o aşchie desprinsă din FSN, iar întemeietorul lui, Petre Roman, fiul cominternistului Ernst Neulander, alias Valter Roman, fusese primul prim-ministru al României în era Iliescu. Orientarea iniţială a partidului a fost pronunţat de stânga. Abia după ce la conducerea PD a venit Traian Băsescu s-a înregistrat o oarecare alunecare spre centru. Cât priveşte Partidul Naţional Liberal, acesta nu a păstrat din autenticul liberalism românesc decât denumirea. Pentru a supravieţui, după decesul CDR, partidul a acceptat intrarea în rândurile sale a numeroşi „experţi de stânga" (social-liberalii conduşi de Theodor Stolojan), fapt care a provocat o plecare în masă a liberalilor din vechea gardă, în frunte cu Dan Amadeu Lăzărescu, refuzând să subscrie la o astfel de „deviaţie flagrantă către stânga comunistă".

Cu toate că antecedentele celor două partide aflate la guvernare erau puţin promiţătoare faţă de aşteptările României adevărate, preşedintele Traian Băsescu, consecvent promisiunilor făcute în campania electorală şi obligat moral faţă de cei care l-au votat, va aplica două lovituri năucitoare României comuniste. În primul rând, va dispune desferecarea arhivelor Securităţii, dând astfel românilor posibilitatea de a afla tainele aparatului de represiune comunist, pe care până atunci toate guvernele le ţinuseră sub obroc. Dar ceea ce România comunistă nu-i va ierta niciodată lui Traian Băsescu a fost *condamnarea oficială a regimului comunist ca ilegitim şi criminal.*

În baza conţinutului şi concluziilor din „Raportul Comisiei Tismăneanu", pe 18 decembrie 2006, în faţa Parlamentului, preşedintele României a rostit istorica sentinţă de condamnare. Cine se mai îndoia până atunci de existenţa României comuniste trebuie să se încline în faţa evidenţei. În timp ce preşedintele Traian Băsescu dădea citire acestui document, sub privirile complice ale celor peste 400 de aleşi ai naţiunii, nici preşedintele Senatului, comunistul reciclat Nicolae Văcăroiu, şi nici preşedintele Camerei Deputaţilor, Bogdan Olteanu, nepotul evreicei comuniste Ghizela Vass, membru al CC al PMR/PCR, nu au schiţat nici un gest convingător pentru a contracara acţiunea disperată a Partidului România Mare, organizată şi dirijată personal de senatorul C. V. Tudor, de a boicota citirea proclamaţiei prezidenţiale. Folosind mijloacele specifice agitaţiei acustice din suburbiile dâmboviţene, adică strigăte, fluierături şi urlete demenţiale, precum şi pe cele ale agitaţiei vizuale din mediile de handicapaţi mintal, adică panouri mobile cu inscripţii şi imagini jignitoare, însoţite şi de gesturi obscene, ba chiar împingând agitaţia până la marginea agresiunii fizice, „parlamentarii" peremişti nu şi-au îngăduit nici o clipă de *respiro* până la sfârşitul respectivei şedinţe „solemne".

Din tot acest spectacol grotesc, care a avut darul să oripileze pe orice om onest, românii vor trebui să reţină următoarele două aspecte esenţiale. Pe de o parte, îndârjirea cu care preşedintele Traian Băsescu a ţinut să dea citire, până la capăt, actului de condamnare a regimului comunist, nelăsându-se intimidat de tentativa brutală, menită să-l determine să părăsească tribuna Parlamentului. Pe de altă parte, josnicia României comuniste în a-şi apăra trecutul, dar mai ales viitorul, cu orice mijloace.

(Va urma)

TRĂDAREA CA VOCAŢIE

Mântuitorul Iisus Hristos Îşi aduce aminte permanent de timpul petrecut pe pământ, ca om printre oameni. Şi multe din acele amintiri sunt dureroase.

Cea mai dureroasă nu este însă nici amintirea palmelor pe care le-a primit de la Ana şi Caiafa, nici aceea a mulţimii nebune de mânie care striga: „Răstigneşte-L!"; nici chiar aceea a răstignirii înseşi, cu nenumăratele dureri ale trupului străpuns de cuie.

Nici una dintre multele amintiri dureroase nu este asemenea celei care Îi sângerează necontenit inima: *amintirea vânzării.*

Nu L-a durut atât că mii de oameni au strigat „Răstigneşte-L!" pe cât L-a durut faptul că unul din cei 12 pe care i-a crescut la pieptul Lui, pe care l-a iubit nemărginit, L-a vândut. Acesta este punctul culminant al marilor dureri pricinuite Mântuitorului de către oameni.

Când Iuda se apropie, Iisus îl numeşte „prietene", dându-i până în ultimul moment şansa de a se răzgândi. Hristos rosteşte cu dragoste cuvântul care i-ar fi putut trezi conştiinţa, l-ar fi putut determina să se răzgândească. Dar Iuda trădează o prietenie unică: o prietenie cu cineva care este dispus să moară pentru el, căci dragostea adevărată este aceea de a-ţi da viaţa pentru prietenul tău.

De aceea, ori de câte ori vede câte o „trădare" pe pământ, faţa Lui se întristează şi inima Lui sângerează de durere. Dar mai cumplit este că Îşi întoarce faţa de la trădător. Şi vai, de unde Îşi întoarce Domnul faţa, de acolo începe pustiul, blestemul şi moartea!

De multe ori, prin sate sau oraşe, se observă case pustii, bătute parcă de blesteme şi cercetate de duhuri necurate; bătrânii spun că vor fi fost casele trădătorilor sau ale copiilor lor, de la care s-a întors însângerată inima lui Hristos...

De 2000 de ani exersăm, sub diferite moduri, actul trădării. Ne-am trădat înaintaşii prin micimea noastră sufletească, prin frica drăcească pe care am deprins-o sub imperiul comunismului şi de care acum nu vrem să ne mai descotorosim – nu ne e bine aşa, dar NE-AM OBIŞNUIT!

Ne-am trădat o istorie atât de măreaţă: am avut un neam de luptători, am avut şi eroi, am avut şi sfinţi... Acum, însă, trădarea ne-a intrat în sânge, este la rang de cinste, suntem în stare să plătim numai să fim cumpăraţi şi să ni se ceară o trădare! Nu mai avem nici o credinţă, căci le-am vândut pe toate, iar banii trădării, ca orice ban spurcat, s-au risipit şi n-am făcut mai nimic cu ei, iar puţinul pe care l-am ridicat cu ei nu va dăinui, o ştim prea bine...

Alţii au visat la o Românie „ca soarele sfânt de pe cer", pe când noi prefacem, zi de zi, totul într-o cloacă. Curând îşi va întoarce chiar şi Occidentul faţa de la noi. Căci ne-am dezonorat familia europeană şi patria în care ne-am născut. Vom ajunge să fim ocoliţi de toată lumea, căci trădarea se plăteşte cu trădare.

Şi iată cum L-am trădat – din nou – *şi* pe Hristos... ne-am îmbrăcat frumos, ne-am spălat mâinile, ne-am pus gulere albe, le-am vorbit din amvon celor „mulţi şi proşti"... şi piroanele sfredelesc carnea Mântuitorului, şi ne urmăresc lacrima Lui de sânge şi strigătul Lui înfundat...

Şi Iuda îşi sfâşie haina.... dar n-am înţeles nimic din actul său sinucigaş!

Drd. Andreea BĂNDOIU

PENTRU UN REACTIONARISM ORTODOX

I

Se enumeră îndeobşte, cînd vine vorba de Reformă, *cauzele* acesteia, adică acea serie de împrejurări care defineau în sec al XIV-lea şi începutul celui de-al XV-lea criza de sistem a catolicismului, cele în genul nepotismului papal, simoniei, fiscalismului exagerat, indulgenţelor etc. Şi ceva de făcut împotriva acestora era în chip limpede necesar, deşi noi, ortodocşii, am socoti că s-ar fi cerut mai degrabă o *revenire la formă*, decît o *reformă*. Dar era ceva în duhul Occidentului care ducea lucrurile în altă direcţie – şi încă mult mai departe decît ar fi fost, ca să zicem aşa, *în mod obiectiv necesar*.

Iţele Reformei s-au ţesut cu multă vreme înainte de Luther, iar punctul de sprijin de tip politic care a răsturnat din nou aşezarea religioasă a lumii îşi făcuse rodajul de vreo cîteva sute de ani. Exista un exerciţiu al înaintemergătorilor Reformei care nu se sfiiseră să avanseze soluţii radicale. Căci radicalismul ideologic, fructul slobod al mentalităţii occidentale, de-acum suficient decantată, a intrat în lume în apropierea Bisericii. Exemplul de ţară cel mai timpuriu – şi, nu doar pentru asta, cel mai îndrăzneţ – este cel al Angliei. În mod ciudat, însă, aici catolicismul va rămîne în dogmă şi ritual aproape neschimbat, doar cu ruperea de papalitate, pînă în sec. al XX-lea (cînd avea să reintre într-o fază de schimbări dintre cele mai spectaculoase vizînd, de pildă, căsătoria episcopilor si hirotonirea femeilor). Oricum, Anglia a fost o fertilă răsadniţă pentru ideile reformatoare, ale căror seminţe se vor răspîndi şi vor rodi cu adevărat în Germania.

Este mai curînd posibil ca incapacitatea de a se purta adecvat în acele împrejurări *cauzatoare de Reformă* să îi fi adus pe occidentali la finalul reformist. Asta deoarece nu ispita însăşi cauzează căderea, ci neputinţa ispititului de a reacţiona cum se cuvine pentru a se lămuri în încercare. Este adevărat că lucrurile sînt încă şi mai complicate, deoarece neputinţa de a ieşi dintr-o stare critică nu este deloc străină de motivele pentru care s-a ajuns în această stare...

Or, răsăritenii ortodocşi, încercaţi astăzi pe dinăuntru, iar pe de altă parte atraşi întru cele ale Occidentului, au prilejul să înveţe, din păţania fraţilor din Apus, că, dacă nu deprind *reacţionarismul*, în sensul *bunei reacţii*, s-ar putea vedea subminaţi prin ei înşişi. Reacţia şi restauraţia duhovnicească de care avem nevoie şi cu care care sîntem datori trebuie să izbîndească înainte de marea deteriorare sistemică la care, altminteri, s-ar ajunge pornind numai şi numai cu bune intenţii. Ortodoxia are a se folosi de exemplul catolicismului, care s-a pierdut într-o mare parte din Europa Centrală şi în tot Nordul. Ortodocşii trebuie să ia aminte la *îndreptare* cîtă vreme încă nu se impune ispititoarea ***reformă***, adică pînă nu e prea tîrziu.

Căci iată cum au început lucrurile în Apus...

II

În secolul al XIV-lea, John Wycliff punea, fără să nădăjduiască şi, poate, fără să îşi închipuie măcar la ce are să se ajungă, piatra de temelie a unei fenomen care va face o lungă şi încă nesfîrşită carieră: Reforma.

Wicliff a făcut studii de drept, filosofie şi teologie la Universitatea din Oxford. O combinaţie academică pe care, mai tîrziu, o vom descoperi şi la Luther. În plus, se afla într-o ţară unde, de mai bine de 150 de ani, mentalitatea (cauză ori efect, nu mai are nici o importanţă) era a unei naţiuni ce avea înlesnirea "neruşinată", după cum ar fi zis papa Inocenţiu al III-lea (1198-1216), a acelei *Magna Charta Libertatum* (1214). Biserica Catolică deţinea enorme teritorii în Anglia, enorme după socoteala minţii omului de azi, dar cam tot atît cît în alte părţi pe vremea aceea. Tema discordiei a fost împrejurarea că de 33 de ani dările către papalitate nu mai fuseseră plătite de englezi, iar Parlamentul a refuzat să le achite atunci cînd, în 1365, papa Urban al V-lea (1362-1370) a pretins creanţa. Wycliff era încă din anii 1350 un promotor al tendinţelor de emancipare faţă de papă, aşa că nu i-a fost greu să admită că suma nu era datorată. Pe lîngă asta, mai avea de reproşat clerului catolic o serie de neajunsuri din categoria corupţiei. Cu o îndrăzneală care indică statura reformatorului, el a aplicat Bisericii algoritmul lumii. *Magna Charta* legiuise că loialitatea nu mai putea fi o datorie dacă regele nu respecta legea, iar în chestiunea Bisericii Wycliff a spus, în *De domenio divino* (titlu care, de bună seamă, căuta să atragă ceva din creditul augustinian), că, atunci cînd papa greşeşte, omul se poate adresa direct Suveranului absolut.

În această vreme, la celălalt capăt al creştinătăţii, subzista încă o împărăţie în care lucrurile stăteau altfel, adică ordinea lumii, *taxis*-ul, cum i se zicea acolo, se făcea după legea lui Dumnezeu, iar nu invers. Era însă o împărăţie care nu avea cum să mai dureze mult, căci, iată, funcţiona după reguli pe care Apusul, dezinteresat de acel Răsărit, le vroia schimbate.

Wycliff înţelesese perfect, aşa cum vor fi făcut-o şi colegii lui întru profesorat de la Oxford, că omul nu se mîntuieşte achiziţionînd indulgenţe. A predicat acest adevăr şi de la amvonul bisericii unde era preot, catolic în măsura raţionalismului personal, iar enoriaşii şi ceilalţi la care au ajuns ştirile vor fi priceput că au fost înşelaţi. Aceloraşi le-a spus că li s-ar cuveni împărţirea averilor Bisericii, care va trebui să rămînă cu venituri regulate, compuse din sume de felul impozitelor şi darurilor. Şi, bineînţeles, existau multe urechi de auzit astfel de noutăţi.

Papalitatea a reacţionat conform standardului inchizitorial, intenţionînd arestarea lui, dar asta nu s-a putut aduce la îndeplinire, deoarece ducele de Lancaster l-a protejat. Acest duce era cel mai puternic om în stat la un anume moment, fiind regent în timpul minoratului lui Richard al II-lea.

Încet, încet, sondînd parcă pînă unde poate merge, Wycliff a trecut la afirmaţii şi mai dure în *predicile* sale. Le-a aruncat în faţă celor de la Roma că ierarhia şi-a pierdut puterea prin păcatele ei, iar papalitatea nu are nici un temei biblic.

Şi, probabil simţindu-se liber, autonom, a afirmat, în fine, inutilitatea Tainelor, a icoanelor, a moaştelor şi a cultului sfinţilor. Deloc la urmă în ordinea importanţei, oarecum exaltat augustinian, a susţinut şi predestinaţia.

După cum se observă, nu lipseşte nimic din ingredientele Reformei, ba, poate, e chiar ceva prea mult faţă de ce avea să creadă de cuviinţă, mai ales înainte de a fi luat de val, luceafărul constelaţiei reformatorilor, Luther.

Compoziţia a determinat, lalolaltă cu alte cauze desigur, producerea unui efect pe măsură: în 1381 a avut loc o răscoală ţărănească în cursul căreia răsculaţii l-au ucis pe arhiepiscopul primat şi au ajuns să o agreseze pe însăşi regina mamă. Dar oare la ce altceva te poţi aştepta cînd spui resortisanţilor *Magnei Charta Libertatum* că au fost înşelaţi, că înşelătorul trebuie deposedat, că ierarhii sînt ilegitimi, că ritualurile sînt fără conţinut şi că, orice ai face, de mîntuit se mîntuie cine e predestinat pentru asta? (Pare un exemplu şcoală pentru revoluţia franceză de la 1789, şi cine ştie dacă n-a şi devenit aşa ceva.) În astfel de condiţii, spijinul derivat din puterea de stat i-a fost retras. Perfect legal şi englezeşte, a fost înlăturat de la catedră, dar a rămas preot de parohie unde predicile lui nu au mai avut anvergura agitatoare. După foarte puţin timp a murit, se pare că de congestie cerebrală, avînd în jur de 60 de ani.

John Wycliff este cel căruia trebuie să i se recunoască meritele de radical deschizător de drum. Luther a fost cam nedrept cu el atunci cînd, ignorîndu-l, a pretins despre sine că este un Jan Hus, căci adevărata sa închipuire anterioară, cu mult mai multe coincidenţe, a fost, de fapt, a englezului John Wycliff. Dar, desigur, comparaţia cu Hus atrăgea aura martirului ars pe rug, în timp ce asemănarea cu un Wycliff, bine protejat pînă cînd, în cele din urmă, a fost să fie lovit de apoplexie, nu ar fi fost tocmai profitabilă...

III

Dar să urmăm firul istoriei. Regele Richard al II-lea s-a însurat cu principesa cehă Ana de Boemia, iar studenţii de la Oxford şi Praga au început să aibă legături şi să-şi viziteze reciproc universităţile. Unul dintre studenţii praghezi deschişi ideilor lui Wycliff a fost Jan Hus. El a devenit membru al Catedrei de Filosofie a Universităţii din Praga şi predicator al capelei regale. În universitatea praghezã, cei mai mulţi profesori erau nemţi şi părerea lor a fost că o parte a teoriilor lui Wycliff erau de condamnat, iar Hus, deşi socotea altminteri, nu a contrazis majoritatea. Apoi, pe fondul unei situaţii favorabile, el şi-a manifestat părerile, cenzurînd imoralitatea clerului, fără să se lege de probleme precum cea a Sfintei Euharistii. În 1408, la alegerea celui de-al doilea papă simultan "în funcţie", Hus, ca şi regele Boemiei, de altfel, a refuzat să recunoască pe vreunul dintre cei doi papi coexistenţi în acel moment (este vorba de situaţia schismei papale din perioada 1378-1417). Drept urmare, arhiepiscopul i-a interzis să predice şi să slujească, dar regele a creat premisele alegerii lui ca rector al Universităţii, ceea ce a dus la diseminarea scrierilor sale. După cîteva evenimente care au agravat tensiunea, papalitatea a dispus anchetarea lui Hus, care a refuzat să se prezinte.

Ca şi pe vremea lui Wycliff, ca şi în toată vremea, omul politic a intervenit. Regele l-a acoperit cu autoritatea sa, dar în noiembrie 1414 Hus a trebuit să se prezinte la sinodul de la Konstanz, unde, de fapt, se gîndea că o să scape uşor. În definitiv, nu atacase caracterul sacramental al Bisericii şi nici Sfintele Taine, ca pasager-extremistul Wycliff, ci numai corupţia şi imoralitatea arhierească, mergînd, e adevărat, pînă la papă. Ba atacase fenomenul la rădăcină, la esenţă, punînd în discuţie nu doar pe papă, ci şi papalitatea însăşi, zicînd că ea nu este vicariat al lui Hristos, după cum nici Sf. Apostol Petru nu va fi fost capul Bisericii.

Pînă la sfîrşit, lucrurile au stat altfel decît în cazul Wycliff, iar asta s-a întîmplat pentru motive care ţin numai de politică şi încă atît de delicate încît Hus nu le-a putut desluşi la vreme. Pe scurt, Hus a ajuns la mîna adversarilor, fiind tratat exemplar şi clasic inchizitorial, adică ars pe rug. Moartea lui nu a adus cîştigul nădăjduit de catolici, ci a provocat tulburări însemnate, nu doar populare, ci şi ale aristocraţiei, căci peste 400 de nobili s-au arătat, *post mortem*, de partea sa.

Se vehiculează că Hus, pe rug, ar zis ceva în genul: "Astăzi ucideţi o gîscă [*hus* însemnînd *gîscă* în limba cehă - n. n.], dar după mine va veni o lebădă pe care n-o veţi putea ucide". Un om în pragul morţii, inteligent, cultivat şi, de ce ne-am îndoi, credincios, nu putea arunca vorbe goale. Ci era limpede că Reforma devenise nu doar previzibilă, ci şi de nestăvilit.

Mulţi ani după moartea lui Jan Hus, în 1450, husiţii praghezi ajunseseră la o turnură incredibilă, avînd surprinzătoarea tendinţă de a se uni cu... Biserica Ortodoxă. Bineînţeles că n-a ieşit nimic din asta, deşi husiţii, cu un splendid entuziasm şi cu seriozitate, l-au obţinut, de la împăratul Constantin Dragases, pe Ghenadie Scholarios, ca dascăl întru ale Ortodoxiei. Bizanţul nu mai avea nici o putere asupra lumii, iar întoarcerea la Ortodoxie nu mai era o treabă lesnicioasă pentru un occidental. Peste mai bine de jumătate de secol, de altfel, husiţii aveau să se dizolve între calviniţi şi luterani.

(continuare în pag. 6)

Lucian D. POPESCU

CE SE MAI PETRECE PRINTR-O CAPITALĂ CULTURALĂ EUROPEANĂ...

La Sibiu – Capitală Culturală Europeană 2007 – toamna pare cu precădere rezervată "acțiunilor" religioase. După a treia ediție a Adunării Ecumenice Europene, din septembrie, soldate cu arestări de elemente "fundamentalist-ortodoxe" și cu promenade de preotese și episcopese protestante pe Podul Minciunilor, luna octombrie a adus a VIII-a ediție a Târgului de Carte și Revistă Religioasă, precedat, cu binecuvîntarea și participarea entuziastă a Î. P. S. Laurențiu Streza, de o premieră absolută în aria Ortodoxiei: un concert cu arii din opere (Verdi, Schubert etc.) pus în scenă chiar în incinta Catedralei Mitropolitane. Ce-i drept, Catedrala ortodoxă mai cunoscuse prin primăvară un precedent: concertul corului catolic Acapella, dar acela era măcar un cor religios. Sperăm că anul fiind pe terminate, nu va mai apuca să se desfășoare în Catedrala Sfintei Treimi și vreun concert de muzică *rock*...

PENTRU UN REACTIONARISM ORTODOX

(urmare din pag. 5)

IV

Un alt personaj a cărui imagine este evocată în legătură cu situația ce reclama *reforma* a fost Girolamo Savonarola. Ilustrativă pentru întrebuințarea ilicită a memoriei sale este alcătuirea statuară de la Worms, în care a fost așezat literalmente la picioarele lui Luther. Nimic nu justifică inspirația artistului. Este adevărat că Luther a tipărit în 1532 anumite predici ale lui Savonarola, dar la atît se rezumă legătura dintre activitățile lor. Este de notorietate că Savonarola n-a urmărit nimic altceva decît o reformă a moravurilor, fără asezonări sacramentale, liturgice ori dogmatice. Catolic fără rest în teorie și practică, lipsit de disponibilitățile *umaniste* pe care un Erasmus, de pildă, le încăpea cu abilitate în catolicism, Savonarola nu a fost interesant pentru Luther decît în calitate de critic din interior al sistemului.

Mai degrabă i-au fost trepte ajutătoare lui Luther, bune de plasat în proximitatea picioarelor lui, cei trei universitari care, la Londra, voiau, dintr-un motiv sau altul, schimbarea *în cadrul* Bisericii: Desiderius Erasmus, Thomas Morus și John Colet. Acesta din urmă a înființat la Londra o universitate care, lucru nou, nu mai era sub ascultarea Bisericii (mîncată de binecunoscutele de-acum tare interne), ci beneficia de subvențiile unor comercianți. Apărea oportunitatea de a se putea urma orice programă propusă de cadrele didactice, fără teama vreunei cenzuri eclesiastice, iar eliberarea acesta a însemnat o cale care ajunge drept la zilele noastre.

Cei trei creștini au fost la un moment dat colegi la aceasta universitate și au colaborat la iradierea unui umanism care pregătea Anglia, dacă mai era nevoie, pentru șocurile umanismului protestant. Este interesant în context că Erasmus a devenit în secolul al XX-lea extrem de cunoscut pentru opera sa în materia pedagogiei, deși este cu siguranță inferioară față de a altor învățați din domeniu, care însă nu provoacă atîta simpatie lumii moderne, căci nu au iluminarea anticlericalistă a acestui călugăr. Erasmus avea să intre în conflict cu Luther după 1521, conflict care la un moment dat a cam dobîndit, pe latura confesională, și conotații personale. Totuși, Erasmus a continuat de pe propria poziție să pledeze pentru schimbările pe care situația Bisericii le reclama.

Thomas Morus, deși cunoscut mai degrabă pentru *Utopia* sa extrem de convenabilă superficialității ideologilor lagărului comunist, a murit martiric, ca și episcopul Fischer de Rochester (deloc cunoscut laicatului), într-un mod cu totul special, adică alegîndu-și soarta în deplină cunoștință de cauză, deși avea oricînd la îndemînă subterfugiul unei *reservatio mentalis*... A plătit cu capul rectitudinea de a nu fi nicicum părtaș la divorțul de Roma pentru căsătoria lui Henric al VIII-lea cu Ana de Boleyn. Oricum, pe alte linii de forță, preparată mai din vreme, separarea avea să se producă și în Anglia.

Abia după toate acestea a apărut *lebăda* Luther, încît nu se poate spune că, ideologic, el aducea ceva nou. Fusese anunțat și era așteptat. Bineînțeles că a fost o personalitate extraordinară și că fără el breșa nu s-ar fi putut face, dar, după apariția acestei breșe, protestantismul s-a arătat imediat apt să crească în mod autonom, indiferent de matricea luterană, zwinglistă ori calvinistă, desfăcîndu-se mai apoi într-o varietate dogmatică inclasificabilă.

V

Efectele, din punct de vedere teologic, ale Reformei și cauzele ei sînt destul de clare, iar corespondența acestora din urmă cu situația actuală a lumii ortodoxe poate fi discutabilă. Dar, chiar dacă istoria nu se repetă în exact aceleși tușe, ea apucă de multe ori pe făgașuri asemănătoare. Ceea ce interesează în special în episoadele premergătoare Reformei, a fost ușurința cu care oameni inteligenți ai bisericii și, uneori, teologi subțiri au derapat radical atunci cînd în mod indiscutabil se cerea făcută o simplă întoarcere. Repet, au fost determinări politice importante pentru "reușita" de la 1521, dar începutul a fost făcut cu mult timp în urmă și în mediu exclusiv eclesial, iar așa-zisele *cauze* ale Reformei au fost din punctul de vedere al reformatorilor, fie ei rătați sau realizați, numai pretexte, pentru că e clar că *scopurile* au devenit, din mers, altele.

De aceea, în pofida oricîtor *cauze* care ar reclama cu evidență *reforme*, *modernizări* ori *civilizări*, lumea ortodoxă trebuie să se aplece smerit către sine și să își caute, acolo unde este cu adevărat trebuincios, revenirea. Cu onestitate și cu chibzuială. O din ce în ce mai bogată anecdotică a corupției din Biserică dă tonul multor raționalisme "lucide", care propun, fără habar de ale teologiei, măsuri dintre cele mai moderne. Dar modernitatea nu dovedește să aibă de-a face cu imuabilul. În perioada iconoclastă, vreme de vreun secol, indivizii cei mai inteligenți ai timpului, dezvoltînd teorii neoplatoniciene dintre cele mai savante, practicau modernele, pe atunci, desfigurări din lăuntrul bisericilor și numai încăpățînarea unor monahi mai puțintei la minte a păstrat prin cotloane modelul luminos al icoanelor. Firește că nu e un argument că cei mintoși greșesc, dar e un contraexemplu la triumfalismul rațiunii. Iată că se poate și așa! Iar adevărul este că nu mintea îi pierdea pe aceia, ci incapacitatea lor de a fi totodată rațională și duhovnicești, ceea ce nu este deloc o contradicție în termeni.

Arhiereii, preoții și credincioșii ortodocși sînt acum la o răscruce importantă. Cu excepția grecilor și a cîtorva comunități mici sau minuscule, ortodocșii au ieșit cernuți din comunism, iar diamantele, deși de mare preț, nu sînt multe. Într-o asemenea stare se poate greși fie apucînd pe calea unui rigid refuz al oricărei primeniri, fie pe calea unui sofisticat de maleabil paleativ exterior, combinat, de pildă, cu un interconfesionalism circumstanțial, falsă soluție la o inadecvare strict interioară. Pe oricare din căile acestea, este un mare risc ca, dintr-o proastă alegere, să se provoace ruperea definitivă cu Tradiția, în ciuda declarațiilor de atașament. În afara spiritualității ortodoxe, a pătrunde pe poarta cea strîmtă a Împărăției este un lucru greu de izbutit, dar să facă cineva acesta după ce a pierdut ortodoxia, este cu neputință. Așa încît oare ce îi va folosi aceluia care, pierzînd Împărăția, va fi dobîndit multrîvnita bunăstare materialicească, înlesnirea magistralei administrații și amabilitatea inutilă a dialogului?

VI

Și o ultimă observație. La conciliul tridentîn, convocat în urma Reformei, s-a căutat limpezirea Bisericii apusene. După trei sesiuni înșirate de-a lungul a vreo 18 ani, s-au luat hotărîri dogmatice și hotărîri disciplinare diverse. Între toate acestea s-a numărat și una care, la prima vedere, nu avea nicio legătură cu cele ce declanșaseră conciliul. S-a hotărît ca semnul Sfintei Cruci să fie făcut de credincioși cu mîna deschisă, adică fără simbol, așa cum se făcuse de la sfîrșitul primului secol d. Hr. Și așa cum chiar un papă, Inocențiu, confirmase teologic pe la 1210 că se cuvine a fi făcută. Cele două degete strînse în podul palmei închipuie pe Adam și Eva, iar prin ei pe toți credincioșii, plecați în fața Sfintei Treimi, Aceasta arătată prin cele trei degete împreunate deasupra. Oamenii se închinaseră astfel și înainte, și după Marea Schismă, dar un neașteptat recul al Reformei îi determina să nu o mai facă.

Cînd gestul devine mai important decît mesajul corespondent, actul degenerează în formalism, așa încît acestei schimbări în sine nu trebuie să i se dea o importanță mai mare decît cea contextuală. Dumnezeu va fi primind și închinăciunea ciungului și a paraliticului. Dar schimbarea suspomenită nu însemna la apuseni doar înlocuirea unei forme cu o alta, ci îndepărtarea unui simbol, adică, aici, a celui mai nimerit corespondent al unei existențe doxologice paradisiace.

Or, tocmai de astfel de pierderi și înstrăinări, de la cele mai neînsemnate și formale, dar dătătoare de seamă, pînă la cele mai cu greutate și fundamentale, va trebui să ne ferim și noi, ortodocșii, reacționînd din vreme, potrivit, cu cinste, cu supleță și cu ascultare numai întru Tradiție.

PE URMELE LUI VALERIU GAFENCU

Acum cîțiva ani, cînd l-am întîlnit pentru prima oară pe tînărul monah ardelean care mi s-a prezentat "Moise de la Oașa", am avut o senzație stranie, care m-a urmărit o vreme și după ce ne-am lungit verde la vorbă: că e prea neaoș, și după nume, și după înfățișare, ca să fie adevea! Cruce de voinic, cu uitătură haiducească, dar cu vorba moale și așezată, de o smerenie neîncovoiată, poate puțin stîngaci în mijlocul Vavilonului dîmbovițean, dar știind bine ce vrea și ce poate, mi-a împărtășit fără emfază îndrăznețul său proiect, pentru care cerea sfat și sprijin: să se informeze temeinic și să dea la lumină mucenicia creștină din temnițele comuniste. Știa ce se scrisese esențial pe această temă, începuse deja să-i cerceteze față către față pe puținii supraviețuitori, dar avea nevoie de acces la dosarele fostei Securități, de buchisirea atentă a arhivelor, conștient că numai așa poate duce cum se cade treaba la împlinire. Am făcut ce-am putut, mijlocindu-i anumite relații binevoitoare, cum probabil au făcut-o și alții, mai mult sau mai puțini încrezători în steaua lui. Nu i-am pus nici o clipă la îndoială zelul și puterile, dar păstram eu însumi o anume circumspecție legată de îngrădirile condiției lui de monah, de distanța de la care venea și de lipsa experienței în materie. Tînărul frate s-a pus însă pe treabă, n-a mai dat decît semne discrete, iar anul acesta, făcîndu-mă de rușine cu circumspecțiile mele "intelectualiste", via lucrată de el a intrat sănătos pe rod: la Editura Reîntregirea, a Arhiepiscopiei Ortodoxe de Alba Iulia, cu binecuvîntarea și cuvîntul înainte al Î. P. S. Andrei Andreicuț, ierarhul locului (și la rîndul său cald evocator al martirajului românesc din secolul XX), a ieșit de curînd volumul monografic *Sfîntul închisorilor. Mărturii despre Valeriu Gafencu, adunate și adnotate de monahul Moise* (336 pagini), iar contribuția sa nu a fost mică nici la o altă carte de excepție apărută în această toamnă (și prezentată și ea în numărul de față: pp. 11-12): *Viața Părintelui Gheorghe Calciu, după mărturiile sale și ale altora* (lucrată în obștea Mînăstirii Diaconești și tipărită de Editura Christiana).

Acum cîteva săptămîni, monahul Moise m-a căutat din nou la București, cu traista de cărți în spinare. Deși trăiesc printre hîrțoage și am "moșit" pînă acum cîteva sute de cărți, mi-a făcut o plăcere aparte să țin în mîini *acest* volum, ca pe un prunc nou-născut, apoi să-l parcurg pe îndelete, nu doar fascinat de figura legendară a lui Valeriu Gafencu, ce mi-era mai dinainte destul de familiară, ci și impresionat de felul în care autorul și-a făcut treaba, structurînd materialul și dînd parcă o viață nouă documenteleor, știind să rămînă discret îndărătul lor, dar în același timp conducîndu-și abil lectorul spre recepția duhovnicească a faptelor și spre corecta lor contexualizare istorică. L-am auzit apoi vorbind despre carte la radio și m-a impresionat încă o dată coherența, fermitatea și actualitatea discursului, vădind o personalitate bine închegată și care-și stăpînește tema fără rest, cu rigori profesionale, cu subțirimi intelectuale și, mai ales cu o strălucinătoare cuprindere spirituală, de care istoriografia laică nu va fi niciodată în stare. Valeriu Gafencu și-a aflat, aș zice, monograful ideal, iar monahismul românesc pare a trăi, de la Oașa la Diaconești, o promițătoare primenire culturală în duh național, despre ale cărei isprăvi se va vorbi, sînt sigur, multă vreme de aici înainte.

Cartea punctează traseul vieții lui Valeriu Gafencu din copilărie și pînă la săvîrșirea lui în închisoare (Tg. Ocna, 18 februarie 1952), dar arată și roadele pildei sale în "ucenicii" cei mai apropiați (Ioan Ianoșide, Virgil Maxim, Marin Naidim, Gheorghe Jimboiu, Mihai Lungianu, Gheorghe Nițescu, Constantin Voicescu etc.). În *Addenda* ni se oferă și scrierile rămase de la Valeriu Gafencu, în proză sau în versuri, inclusiv încă puțin cunoscutul *Îndreptar de spovedanie* alcătuit de acesta.

Monahul Moise a pornit de la această încredințare, căreia cartea însăși îi este cea mai la îndemînă dovadă: "«Comunismul a umplut cerul de sfinți», spunea părintele Arsenie Papacioc. Dacă ar fi să cunoască cineva pe toți cei din neamul nostru care au trecut pragul sfințeniei în prigoana comunistă, ar veni la cuvintele rostite în veacul al XVII-lea de sfîntul Mitropolit Dosoftei al Moldovei: «dară și dintre rumâni mulți sînt sfinți... dară nu s-au căutat»". Iată însă că de la o vreme ivitu-s-au căutătorii, iar Moise de la Oașa e unul dintre ei, rămînînd ca și Sf. Sinod al B.O.R. să-și înfrîngă inerțiile și să cinstească în sinaxar, după toată cuviința, floarea neveștejită a mucenicilor românești contemporane, pentru care poate că Dumnezeu ne mai rabdă, nevrednici cum sîntem, în acest tîrziu al istoriei.

Mie mi se pare că cea mai frumoasă recomandare a cărții (lansate luna trecută la Sibiu și București) rămîne arhierescul cuvînt înainte al Î. P. S. Andrei, ce poartă în loc de titlu acest loc paulinic din *Epistola către Romani* (5, 3): **"Ne lăudăm și în suferințe..."**:

Părintele Moise de la Mînăstirea Oașa are mare evlavie față de cei ce au suferit în temnițele comuniste mărturisindu-L pe Hristos. Această evlavie, secondată de rîvna cercetării, l-a determinat să bată țara în lung și în lat pentru a strînge documente și mărturii de la oamenii care au trecut prin iadul încarcerării și încă mai trăiesc, alcătuind lucrarea de față și alta care va urma, oferindu-ne nouă posibilitatea de a afla lucruri cutremurătoare dintr-o perioadă tristă prin care a trecut România.

Aici, aproape de noi, este Aiudul, cu teribila-i închisoare și cu monumentul dedicat celor ce au pătimit. Dacă avem convingere creștină, vom spune dimpreună cu Sfîntul Apostol Pavel: "Ne lăudăm și în suferințe, bine știind că suferința aduce răbdare, și răbdarea încercare, și încercarea nădejde" (Romani 5, 3).

Unul dintre cei ce au gândit așa și care a suferit mărturisindu-L pe Hristos a fost Valeriu Gafencu. Pentru el era limpede cuvîntul Mîntuitorului: "Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri" (Matei 10, 32).

De remarcat este că Părintele Moise a reușit să scoată în evidență faptul că efectiv Valeriu Gafencu a reușit să se delimiteze de orice ideologie și atitudine partizană, acționînd pur și simplu ca un sincer ucenic al lui Hristos. Chiar dacă la început a făcut parte din "Frățiile de Cruce" – și atunci din elanul său pentru o viață spirituală curată, fără compromisuri și politicianisme – a ajuns să se detașeze atît de mult de toate, încît și unii dintre cei de dreapta îl socoteau un exagerat și un mistic. Așa se face că Părintele Nicolae Steinhardt, evreu de obîrșie, îl supranumește "Sfîntul închisorilor".*

Cartea aceasta ne oferă nouă, celor obișnuiți cu o viață comodă, prilejul de a medita la jertfă, la suferință și la cruce. Nimic nu se poate realiza fără efort, fără jertfă. Tendința omului contemporan, spune Paisie Aghioritul, este de a dobîndi totul fără jertfă. Elevii și studenții ar vrea să ia note mari fără să învețe; oamenii maturi ar vrea să cîștige mult fără să muncească; iar noi, toți creștinii, am vrea să ne mîntuim fără să ne nevoim. Lucruri absolut imposibile.

Apoi cartea este un memento. *O aducere aminte de vremurile teribile cînd statul comunist, folosindu-se de instituții draconice, i-a chinuit pe cei mai buni dintre noi.*

Felicitîndu-l pe Părintele Moise, care este un om tînăr, ce n-a trăit în acele timpuri, voi cita un alt verset din Sfîntul Pavel, din care reiese rostul pragmatic al cărții acesteia, aducătoare aminte de suferințele unor oameni deosebiți: "Priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința" (Evrei 13, 7).

Iată ce minunat lucru este cînd se întîlnește vrednicia celui păstorit cu vrednicia celui care păstorește! Dacă Părintele Moise [care poate fi contactat la tel. 0746/807283] a dus la bună încheiere lucrarea aceasta, și va duce la bună încheiere și altele, după măsura pe care i-a dat-o Dumnezeu, aceasta se datorează și părinteștii înțelegeri de care s-a bucurat din partea starețului său și a Arhiepiscopului de Alba Iulia, care sînt astfel co-autori morali și duhovnicești ai lucrării acesteia de dreaptă pomenire, dînd poate și altora elanul de a urma pilda lucrătoare a monahului de la Oașa, prin care se răscumpără în fața lui Dumnezeu multe dintre nedesăvîrșirile noastre de ieri sau de azi, știute și neștiute...

Răzvan CODRESCU

* Să amintim aici una dintre mărturisirile tîrzii ale lui Valeriu Gafencu, făcută unui apropiat din închisoare (cf. *Lumea credinței* din mai 2007, p. 33): "Îți spun un lucru pe care nu l-am spus nimănui pînă acum: nu regret că am fost legionar și că am purtat haină legionară; dar dacă voi regreta ceva, va fi faptul de a nu fi purtat de la începutul începuturilor o singură haină: haina lui Hristos!" *(Nota Red.)*.

Cine a fost Valeriu Gafencu?

Valeriu Gafencu (24.12.1921 – 18.02.1952) s-a născut în comuna Sîngerei (jud. Bălți). Arestat pentru apartenența sa la Frățiile de Cruce, după evenimentele din ianuarie 1941, a fost condamnat la 25 de ani muncă silnică și a rămas în detenție și după lovitura de stat de la 23 august 1944, cînd a refuzat să semneze cererea de eliberare condiționată. Cînd a fost arestat, era student în anul II Facultății de Drept din Iași. Reputatul profesor Constantin Angelescu l-a apărat la proces, declarînd: "Este unul dintre cei mai buni studenți pe care i-am avut de-a lungul întregii mele cariere didactice". Din Aiudul vechiului regim a ajuns în iadul comunist de la Pitești. TBC-ul pulmonar, osos și ganglionar, reumatismul, lipsa hranei și medicamentelor i-au grăbit sfîrșitul trupesc, dar sufletul lui s-a întărit și a strălucit întru Hristos. Transferat la sanatoriul-închisoare Tg. Ocna în decembrie 1949, s-a stins în 1952. Pe 2 februarie, și-a rugat camarazii să-i procure o lumînare și o cămașă albă, pregătindu-i-le pentru ziua de 18 februarie. A mai cerut ca o cruciuliță (pe care se pare că o avea de la logodnica sa) să-i fie pusă în gură, pe partea dreaptă, spre a fi recunoscut la o eventuală dezgropare. În ziua prevestită, către ora 15.00, după momente de rugăciune transfigurată, s-a strămutat la Domnul. Au rămas de la el poezii, scrisori și un îndreptar pentru spovedanie, dar și multe considerații și meditații consemnate de cei care l-au cunoscut (*cf.* mai ales Ioan Ianolide, *Întoarcerea la Hristos*, Ed. Christiana, București, 2006). ***(Red.)***

ACATISTUL MĂRTURISITORULUI VALERIU, SFÂNTUL TEMNIȚELOR ROMÂNEȘTI

Condac 1
Pe iubitorul de Hristos și pătimitorul pentru Ortodoxie, pe grâul cel curat al Domnului, care primind moarte mucenicească, a adus rod însutit neamului său, pe flacăra credinței care a luminat în întuneric și în umbră și acum în ceruri se roagă pentru noi, cu evlavie să-l lăudăm zicând: Bucură-te, Mărturisitorule Valeriu, Sfântul temnițelor românești!

Icos 1
Durerea și lacrimile au fost partea pământului românesc dintre Prut și Nistru, din care ai odrăslit tu, Sfinte Mărturisitorule, și cu acestea adăpându-te, pentru credință și neam moarte de martir ai pătimit, pentru care cu evlavie te lăudăm așa:
Bucură-te, odraslă a Basarabiei străbune.
Bucură-te, că te-ai născut din părinți cu bun nume.
Bucură-te, că tatăl tău pentru țară a luptat.
Bucură-te, că dragostea de neam te-a învățat.
Bucură-te, că pildă ți-a fost până la sfârșit.
Bucură-te, că-n Siberia cu credință a murit.
Bucură-te, că ai făgăduit să-i urmezi în virtute.
Bucură-te, că ți-ai gătit sufletul de durere și lupte.
Bucură-te, că slava acestei lumi ai părăsit.
Bucură-te, că bogăția de nimic o ai socotit.
Bucură-te, că tinerețea ai ales să-ți jertfești.
Bucură-te, că nu te-ai întors înapoi să privești.
Bucură-te, Mărturisitorule Valeriu, Sfântul temnițelor românești!

Condac 2
Întuneric mare a coborât peste țară și mulțime de creștini au fost aruncați în temniță, ca să piară credința din pământul românesc; dar sângele martirilor s-a făcut sămânță însutit roditoare a Bisericii lui Hristos; drept aceea, uneltirea vrăjmașilor a pierit cu sunet, iar noi cu mulțumire cântăm lui Dumnezeu: Aliluia!

Icos 2
Poartă către cer s-a făcut ție temnița Aiudului, Sfinte Mărturisitorule, că întristat fiind cu duhul, ai căzut cu fața la pământ și cu lacrimi ai cerut să-ți dăruiască Dumnezeu lumina, iar Hristos cel Milostiv ți-a deschis ochii sufletului ca să vezi păcatele tale și ale lumii întregi și să te curățești prin pocăință, pentru care îți cântăm așa:
Bucură-te, că prigonitorii în lanțuri te-au pus.
Bucură-te, că nădejdea ți-a fost numai sus.
Bucură-te, căci cu suflet îndurerat te-ai rugat.
Bucură-te, că lacrimi cu amar ai vărsat.
Bucură-te, că Domnul rugăciunea ta a primit.
Bucură-te, că harul pocăinței ți-a dăruit.
Bucură-te, că prin acesta haina sufletului ți-ai spălat.
Bucură-te, că darul Duhului Sfânt mintea ți-a luminat.
Bucură-te, că ai început a viețui cu trezvie.
Bucură-te, că ai luat povățuire din Filocalie.
Bucură-te, că ai iubit frumusețile cerești.
Bucură-te, că ai murit dulceților pământești.
Bucură-te, Mărturisitorule Valeriu, Sfântul temnițelor românești!

Condac 3
Bun și frumos lucru este să locuiască frații împreună, că unde este unire, acolo a poruncit Domnul binecuvântarea și viața până în veac; acestea știind, Sfinte Mărturisitorule, te-ai făcut pildă de viețuire celor întemnițați, cu iubirea și cu smerenia ta zidindu-i, îngăduind pe toți și iertând tuturor, pururea mulțumind lui Dumnezeu în psalmi, în laude și în cântări duhovnicești și cu dragoste cântându-I: Aliluia!

Icos 3
Cu sufletul erai între cele de sus și pe cele de jos de nimic le socoteai, Sfinte, când din temnița Aiudului scriai: *Mi-e dor de un loc liniștit, îndepărtat, de o chilie sub poale de munte, să fiu ca păsările cerului. Să iubesc în liniște, smerit și uitat de lume, cu Domnul Hristos mereu în suflet.* Iar noi, văzând dragostea ta pentru viețuirea monahicească, cu un glas te lăudăm așa:
Bucură-te, că viață pustnicească ai dorit.
Bucură-te, că în sărăcie și strâmtorare ai trăit.
Bucură-te, că fecioria ai iubit din pruncie.
Bucură-te, că te-ai păzit în înțelepciune și cucernicie.
Bucură-te, că în rugăciune ai fost stăruitor.
Bucură-te, că în priveghere te-ai arătat osârduitor.
Bucură-te, că-n ispite și boli nu te-ai mâhnit.
Bucură-te, că în postire nicidecum n-ai slăbit.
Bucură-te, c-ai fost flămând, și gol, și-nsetat.
Bucură-te, că prigoane și ocări ai răbdat.
Bucură-te, căci cu sfinții ai voit să locuiești.
Bucură-te, că pentru aceasta ai primit să pătimești.
Bucură-te, Mărturisitorule Valeriu, Sfântul temnițelor românești!

Condac 4
N-a trecut Dumnezeu cu vederea rugăciunea lui Daniil în groapa leilor și pe tinerii aruncați în cuptor i-a ascultat. Drept aceea și tu, luând îndrăzneală, din strâmtorarea temniței în care zăceai în frig și foame te-ai rugat lui Hristos să izbăvească pământul românesc de urgie și pe hulitorii credinței să-i întoarcă la pocăință, ca toți într-un glas să-I cântăm lui Dumnezeu: Aliluia!

Icos 4
Următor al milosteniei Părinților din Pateric te-ai arătat, când în colonia de la Galda ai dat unui om nevoiaș haina pe care o purtai, neluând seama la lipsa și sărăcia ta cea multă, ci socotind cu bucurie că-ți agoniseșți comoară în cer. Iar noi, pentru o credință ca aceasta, îți cântăm zicând:
Bucură-te, că milostenia mult ai iubit.
Bucură-te, că dăruind, însutit ai dobândit.
Bucură-te, că mărime de suflet ai avut.
Bucură-te, că pentru aceasta vrăjmașul te-a urât.
Bucură-te, că un hoț a vrut să te ucidă.
Bucură-te, că de tine n-a putut să se atingă.
Bucură-te, că pe un altul să te omoare au trimis.
Bucură-te, că de gloanțe ai rămas neatins.
Bucură-te, că luda ți-a făgăduit libertate.
Bucură-te, c-ai ales să rabzi lanțuri și moarte.
Bucură-te, că-n Hristos ai voit să trăiești.
Bucură-te, că doar Lui te-ai silit să-l slujești.
Bucură-te, Mărturisitorule Valeriu, Sfântul temnițelor românești!

Condac 5
E zădărnicie multă în lumea aceasta și sufletul omului e veșnic însetat de tot mai sus. Acestea cugetând, Sfinte, ca un cerb alergai la Izvorul Apei celei Vii, rugând pe Dumnezeu nu să-ți slobozească trupul din lanțuri, ci să scoată din temnița patimilor sufletul tău, ca astfel, curat de orice întinăciune, să-i cânți cu umilință: Aliluia!

Icos 5
S-au bucurat îngerii de râvna ta pentru casa lui Dumnezeu, că-n revărsatul zorilor flori de câmp pentru Maica Domnului culegeai și-n biserica de la Galda aducându-le, cu sfială înaintea icoanei ei le puneai, rugându-o cu evlavie să-ți fie apărătoare în nevoi, pentru care noi te lăudăm așa:
Bucură-te, tânăr cu chipul senin.
Bucură-te, martir cu suflet de crin.
Bucură-te, cinstitorule al Maicii lui Dumnezeu.
Bucură-te, că ai iubit-o cu tot sufletul tău.
Bucură-te, că noaptea cu evlavie te rugai.
Bucură-te, că milă pentru lume cereai.
Bucură-te, că încercările senin le-ai primit.
Bucură-te, că pentru toate cu bucurie ai mulțumit.
Bucură-te, că în temniță liber ai fost.
Bucură-te, că suferinței i-ai aflat tainic rost.
Bucură-te, vistierie de daruri cerești.
Bucură-te, că de lumină și har strălucești.
Bucură-te, Mărturisitorule Valeriu, Sfântul temnițelor românești!

Condac 6
Amuțește toată limba omenească a grăi pătimirea martirilor din temnița Piteștiului. Cine va crede ceea ce ei au îndurat și omorârea lor cine o va spune? Disprețuiți au fost și cei din urmă dintre oameni, unii înaintea cărora să-ți acoperi fața; nu aveau nici chip, nici frumusețe ca să te uiți la ei, nici o înfățișare ca să îți fie dragi. Dar a fost voia Domnului să-i zdrobească prin suferință. Pentru aceasta le va da partea lor printre cei mari și împreună cu toți sfinții Îi vor cânta: Aliluia!

Icos 6
Necredința hulitorilor de lege n-a clintit nicidecum credința ta, Sfinte Mărturisitorule, și când loviriile și foamea te-au apropiat de moarte, cu pace ai spus celor întemnițați: *Sunt fericit, mă duc la Dumnezeu. Rugați-vă pentru sufletul meu și al vostru!* Dar Domnul te-a ridicat în chip minunat din boală, ca să mai luminezi o vreme în întunericul și-n umbra temnițelor românești, pentru care cu dragoste îți cântăm așa:
Bucură-te, trup lovit și flămând.
Bucură-te, că suferința crezul tău nu l-a frânt.
Bucură-te, că sufletul ți-ai logodit cu Hristos.
Bucură-te, că ai viețuit în chip cuvios.
Bucură-te, că bătăile în tăcere ai răbdat.
Bucură-te, că în inimă te rugai neîncetat.
Bucură-te, că umilit fiind, te-ai smerit.
Bucură-te, că prin aceasta pe mulți i-ai folosit.
Bucură-te, apostol de Duhul Sfânt plin.
Bucură-te, înfățișare de mucenic bizantin.
Bucură-te, vultur din înalturi cerești.
Bucură-te, suire spre zări îngerești.
Bucură-te, Mărturisitorule Valeriu, Sfântul temnițelor românești!

Condac 7
Nimic nu l-a putut despărți pe ostașul cel viteaz de dragostea lui Hristos: nici prigoana, nici strâmtorarea, nici lanțurile, nici foamea, nici umilința, ci în toate

☛

ACATISTUL MĂRTURISITORULUI VALERIU, SFÂNTUL TEMNIȚELOR ROMÂNEȘTI

acestea a fost mai mult decât biruitor, prin Acela care l-a iubit. Căci Harul lui Dumnezeu și mila Lui sunt cu aleșii Lui și El poartă grijă de cei ce cu credință Îi cântă: Aliluia!

Icos 7
Mare a fost asprimea vieţuirii tale, Sfinte, că şi puţina hrană din temniţa de la Piteşti cu înfrânare o gustai şi cu mare luare-aminte îţi cercetai faptele, cuvintele şi gândurile tale, ca nu cumva printr-însele să sminteşti pe vreunul din cei mai mici şi să te lipseşti de har, iar noaptea petreceai în rugăciune pentru întreaga lume, de care fapte bune bucurându-ne, te lăudăm aşa:
Bucură-te, următor al Părinţilor din vechime.
Bucură-te, că ai vieţuit cu mare asprime.
Bucură-te, că pentru lume cu durere te-ai rugat.
Bucură-te, că Sfântului Siluan în dragoste te-ai asemănat.
Bucură-te, că ai plâns cu cei întristaţi.
Bucură-te, că ai mângâiat pe cei îndureraţi.
Bucură-te, că în jur ai răspândit lumină.
Bucură-te, că celula ta de pace era plină.
Bucură-te, că Domnul de cădere te-a ferit.
Bucură-te, că din iadul de la Piteşti te-a izbăvit.
Bucură-te, că altă cruce aveai să primeşti.
Bucură-te, că sub mâna Domnului n-ai încetat să te smereşti.
Bucură-te, Mărturisitorule Valeriu, Sfântul temniţelor româneşti!

Condac 8
Nebuni şi orbi s-au arătat potrivnicii tăi în temniţa de la Târgu-Ocna, strigând: *Du-te şi mori cu Hristos al tău cu tot! Nu ne împiedicăm nici de El, nici de unul ca tine. Noi suntem hristosul lumii acesteia!;* iar tu, Sfinte, nicicum spăimântându-te, cu îndrăzneală ai grăit: *Eu sunt mărturisitorul lui Dumnezeu şi El este piatra de poticnire a tuturor semeţiilor,* căruia I se cuvine cântare: Aliluia!

Icos 8
Aşa a luminat lumina ta, Sfinte Mărturisitorule, în închisoarea de la Târgu-Ocna, încât oamenii, văzând faptele tale, s-au întors la Hristos; şi un tânăr care mai înainte pe mulţi prigonise, pe patul de moarte cu pocăinţă s-a mărturisit zicând: *Am ucis. Dacă vă este cu putinţă, iertaţi-mă! Cred în Dumnezeu şi în viaţa veşnică!* şi aşa şi-a dat sufletul; de care lucruri cutremurându-ne, te slăvim zicând:
Bucură-te, Mărturisitorule prin cuvânt şi trăire.
Bucură-te, pildă şi îndemn spre zidire.
Bucură-te, că muribunzilor le-ai adus pe Hristos.
Bucură-te, că i-ai învăţat să moară frumos.
Bucură-te, că spovediţi şi împărtăşiţi se sfârşeau.
Bucură-te, că în pace la Domnul plecau.
Bucură-te, că te rugai pentru ei cu zdrobire.
Bucură-te, că ardeai ca un rug în iubire.
Bucură-te, că şi potrivnicii veneau cu căinţă.
Bucură-te, că mulţi s-au întors la credinţă.
Bucură-te, că pe temniceri ai izbutit să-i îmblânzeşti.
Bucură-te, că ardeai de dorul ca pe toţi să-i mântuieşti.
Bucură-te, Mărturisitorule Valeriu, Sfântul temniţelor româneşti!

Condac 9
Precum odinioară Sfântului Apostol Pavel pus în lanţuri la Ierusalim i s-a arătat Mântuitorul Hristos, întărindu-l, şi tu, Sfinte Mărturisitorule, te-ai învrednicit a vedea în temniţă pe Maica Domnului, care a zis: *Îndrăzneţi! Biruinţa va fi a Fiului meu!* Iar tu cu umilinţă te-ai plecat înaintea ei şi plin de bucurie ai cântat lui Dumnezeu: Aliluia!

Icos 9
Nu hrana şi băutura cea pieritoare ai căutat, ci ai trăit flămând după Împărăţia Cerurilor şi însetat de Apa cea Vie a învăţăturii lui Hristos, şi precum grăuntele zvârlit în groapă, ai petrecut în temniţă ca-ntr-un mormânt, dar Domnul a înviat sufletul tău din stricăciune şi rodul însutit al harului ţi-a dat, pentru care, după vrednicie, îţi grăim aşa:
Bucură-te, că flămând de dreptate ai fost.
Bucură-te, c-ai însetat după Domnul Hristos.
Bucură-te, că pe trup răni deschise aveai.
Bucură-te, că singur să te mişti nu puteai.
Bucură-te, că dureroasă ţi-a fost alergarea.
Bucură-te, că îndelungă ţi-a fost şi răbdarea.
Bucură-te, că ghemuit cu capu-n piept, te rugai.
Bucură-te, că Numele lui Iisus îl chemai.
Bucură-te, că El ţi-a fost apă şi hrană.
Bucură-te, că untdelemn El ţi-a pus peste rană.
Bucură-te, că din El ai luat sevă să creşti.
Bucură-te, că El ţi-a dat har să rodeşti.
Bucură-te, Mărturisitorule Valeriu, Sfântul temniţelor româneşti!

Condac 10
Pe ritorii cei urâtori de Dumnezeu îi vedem tăcând fără de glas, că nu se pricep să spună cum temniţa în oază de rugăciune şi dragoste aţi prefăcut-o, lipsiţi fiind, dar nu deznădăjduiţi; prigoniţi, dar nu părăsiţi; doborâţi, dar nu nimiciţi, purtând pururea în trup omorârea lui Iisus, pentru ca şi viaţa lui Iisus să se arate în trupul vostru, ca la plinirea vremii să-l cântaţi în ceruri, cu toţi sfinţii: Aliluia!

Icos 10
Întru aceasta au cunoscut oamenii că eşti ucenicul lui Hristos, Sfinte Mărturisitorule, că dragoste curată ai avut pentru toţi şi urmând Învăţătorului tău, ţi-ai pus sufletul pentru aproapele, căci luând leacul cel tămăduitor dăruit ţie în închisoare, l-ai dat cu bucurie unui pastor evreu, şi prin moartea ta, viaţa aceluia ai izbăvit-o, pentru care îţi cântăm aşa:
Bucură-te, icoană a dragostei creştine.
Bucură-te, chip al lepădării de sine.
Bucură-te, că pe toate le-ai socotit de prisos.
Bucură-te, că pentru tine viaţa-i Hristos.
Bucură-te, că moartea câştig ai socotit.
Bucură-te, că trupul tău n-ai preţuit.
Bucură-te, că jertfa ta roadă a dat.
Bucură-te, că pastorul evreu s-a vindecat.
Bucură-te, că boala mai mult te-a slăbit.
Bucură-te, că ai răbdat-o până la sfârşit.
Bucură-te, c-ai îndurat suferinţe trupeşti.
Bucură-te, că Domnul ţi-a dat mângâieri sufleteşti.
Bucură-te, Mărturisitorule Valeriu, Sfântul temniţelor româneşti!

Condac 11
Cunoscut-ai ceasul sfârşitului tău, Sfinte, şi cu bucurie ai plecat la ceruri. Plăcut fiind lui Dumnezeu, Domnul te-a iubit şi fiindcă trăiai între păcătoşi, te-a mutat de pe pământ. Ca pe aur în topitoare, aşa te-a lămurit şi ca pe o jertfă de ardere întreagă te-a primit. Şi puţin fiind pedepsit, mare răsplată ai luat, că Domnul te-a pus la încercare şi te-a aflat vrednic de El, pentru care Îi şi cântăm: Aliluia!

Icos 11
Mai crânceni decât Pilat s-au arătat stăpânitorii veacului acestuia, că nici unui Iosif n-au îngăduit să te pună-n mormânt, ci mult-pătimitorul tău trup a zăcut sub zăpadă, în curtea închisorii şi noaptea, pe ascuns, a fost aruncat într-o groapă, iar noi, mirându-ne de răutatea potrivnicilor, cu evlavie te lăudăm aşa:
Bucură-te, lumină care-n lanţuri te-ai stins.
Bucură-te, că-n ceruri mai curat te-ai aprins.
Bucură-te, că Trupul lui Hristos ai primit.
Bucură-te, că tot gândul la El ţi-ai suit.
Bucură-te, că iertare de la toţi ai luat.
Bucură-te, că senin şi frumos ai plecat.
Bucură-te, că trupul ţi-au scos grabnic afară.
Bucură-te, că întemniţaţii s-au închinat cu sfială.
Bucură-te, că miruri n-au uns rănile tale.
Bucură-te, că fulgii ţi-au croit veşmânt moale.
Bucură-te, că-n mormânt neştiut odihneşti.
Bucură-te, că-n lumina lui Hristos străluceşti.
Bucură-te, Mărturisitorule Valeriu, Sfântul temniţelor româneşti!

Condac 12
Minunată vedenie s-a arătat unui întemniţat în ceasul morţii tale, că nefiind el de faţă la adormirea ta, te-a văzut întins pe targă, în curtea închisorii şi mulţime de deţinuţi cântând cântări de-ngropăciune, dar dintr-o dată targa s-a prefăcut în tron de lumină, pe care şedeai tu, Sfinte Mărturisitorule, cu chip luminos şi plin de bucurie, iar tronul s-a înălţat la ceruri până ce întemniţaţii nu l-au mai văzut şi cu cutremur au cântat lui Dumnezeu: Aliluia!

Icos 12
Cu tânguire a căutat oarecând Maria-Magdalena trupul lui Iisus, zicând Grădinarului: „Doamne, spune-mi unde L-ai pus şi eu Îl voi lua!"; să cerem şi noi cu lacrimi lui Dumnezeu să ne descopere unde sunt Sfinţii români care au pătimit în temniţe, ca să nu ne lipsim de o binecuvântare ca aceasta, iar Mărturisitorului Valeriu să-i cântăm aşa:
Bucură-te, crin sădit în raiul ceresc.
Bucură-te, cu martirii din pământul românesc.
Bucură-te, cu mucenicii Epictet şi Astion.
Bucură-te, cu Sfântul Emilian de la Durostor.
Bucură-te, cu Ioan Valahul şi Ioan cel Nou de la Suceava.
Bucură-te, cu arhiereii Iosif, Iorest şi Sava.
Bucură-te, cu dreptcredinciosul voievod Brâncoveanu.
Bucură-te, cu ierarhul martir Antim Ivireanu.
Bucură-te, cu Sofronie, Visarion şi Ioan.
Bucură-te, cu Sfinţii Moise şi Oprea întemniţaţi la Kufstein.
Bucură-te, în slavă cu toate cetele cereşti.
Bucură-te, cu Maica Domnului, Stăpâna oştilor îngereşti.
Bucură-te, Mărturisitorule Valeriu, Sfântul temniţelor româneşti!

Icos 13
O, Sfinte Mărturisitorule Valeriu, care prin viaţa ta ne-ai lăsat pildă de mărturisire a credinţei şi de luptă cu păcatul pentru naşterea din nou în Hristos, îndrăznire având către Domnul, roagă-L să Se milostivească spre ţara şi poporul acesta, ca să nu ne amăgim de smintelile veacului, ci să ne orânduim viaţa după poruncile Sale şi credinţa ortodoxă să o păzim, ca mântuindu-ne, cu tine în ceruri pururea să-I cântăm: Aliluia!

«CRED ŞI MĂRTURISESC CĂ GAFENCU ESTE UN SFÂNT...»

Un interviu neterminat cu Părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa

Anul 2006. Părintele Calciu a scris în septembrie prefaţa la *Întoarcerea la Hristos* („Un nevrednic cuvânt înainte la o carte de mare şi sfântă vrednicie"), cartea lui Ianolide dominată de legendara statură morală şi duhovnicească a lui Valeriu Gafencu (1921-1952), „sfântul închisorilor". Cartea a apărut în octombrie, când şi Părintele a sosit în ultima sa vizită în ţară. Iar în noiembrie Părintele s-a strămutat la cele veşnice, cu două zile înainte de a împlini 81 de ani. Când i-am înmânat cartea, a cărei apariţie i-a pricinuit o imensă bucurie, am avut cu sfinţia sa o convorbire pe care, din nefericire, n-am mai ajuns s-o finalizăm: se simţea slăbit, iar a doua zi îl aştepta un drum greu cu maşina, spre Diaconeşti şi Petru-Vodă. Apoi... „timpul n-a mai avut răbdare"...

Aţi scris o prefaţă minunată, Părinte. E ca testamentul unei întregi generaţii...

Nu prefaţa mea, ci cartea lui Ianolide e testamentul, marele testament. Eu l-am semnalat doar, cu emoţie... E o carte harismatică şi mărturisitoare, cum mi-ar fi plăcut să fi scris eu însumi, dar nu mi-a fost dat. Mi-a trezit, citind-o, acea nostalgie a închisorii, atât de greu de explicat...

Să nu-mi spuneţi că sunteţi un nostalgic al temniţelor comuniste!

Nu ştiu dacă ăsta e cuvântul, dar cam ăsta e ideea... Îmi dau seama că pare straniu, de necrezut chiar. Este imposibil de înţeles pentru cineva care n-a trecut prin închisoare. Suntem liberi şi fericiţi de libertate, dar păstrăm, totuşi, un fel de nostalgie pentru închisoare. Lumea zice că suntem nebuni: cum să-ţi lipsească închisoarea?! Dar în închisoare, eu ca şi mulţi alţii, am avut cea mai spirituală trăire din viaţă. Am atins acolo niveluri de trăire pe care nu suntem în stare să le atingem în libertate. Izolaţi, ancoraţi în Iisus Hristos, am atins uneori bucuria şi iluminarea pe care lumea nu le poate oferi. Nu există cuvinte care să exprime exact sentimentul ăsta. Nostalgie, fericire, bucurie – toate sună aproximativ...

Când monahul Nicolae Steinhardt şi-a intitulat cartea de memorii din închisoare *Jurnalul fericirii*, n-a fost în nici un fel teribilist, n-a exagerat cu nimic. Cum n-a exagerat cu nimic nici atunci când a preluat şi a instituţionalizat numirea lui Valeriu Gafencu ca „sfânt al închisorilor".

Nu numai ca fost deţinut politic, ci şi ca preot, consideraţi adecvată această numire, nu-i aşa?

Eu nu l-am ştiut decât în treacăt pe Valeriu Gafencu, nu mi-a fost dat să fiu printre apropiaţii lui, nici să-i fi fost alături în clipele cele mai grele, ca un Ioan Ianolide, ca un Virgil Maxim, ca un Marin Naidim, dar mereu mi-a fost ca un reper, ca o lumină călăuzitoare şi însufleţitoare. Din ce am aflat şi ştiu despre el, cred şi mărturisesc fără rest că este sfânt, un trăitor al cuvântului lui Dumnezeu la o înălţime de neînţeles pentru noi.

Biserica nu pare prea grăbită cu canonizarea lui, pentru care ştiu că s-au făcut propuneri serioase...

A lui în primul rând, dar şi a altora, căci n-au fost puţini martirii Crucii din lagăre şi din închisori. Părintele Iustin [Pârvu] are toată dreptate când zice: „Să ştiţi că şi din această pricină ne bate Dumnezeu, pentru că nu recunoaştem jertfa". Mă tot întreb – am făcut-o şi-n prefaţă – cât îi va mai trebui Patriarhiei Române ca să iasă pe deplin de sub servitutea statului laic demonizat, orientat spre o Europă unită mai degrabă de duhul antihristului, şi când îi va canoniza pe martirii neamului românesc şi ai Bisericii? Biserica Rusă a făcut martiri din toţi cei ucişi în închisori, chiar dacă au dus o luptă politică, fiindcă toţi au luptat împotriva imperiului satanic comunist. Iar la noi sfinţii sunt renegaţi sau tăinuiţi de Biserică din motive politice şi din laşitate duhovnicească...

Am însă încredinţarea aceasta, că dincolo de orbirea şi de laşitatea unora sau altora, sfinţii din închisori veghează peste Biserica Română, peste sinodalii prinşi în plasa sclaviei statului ateu şi peste neamul nostru românesc, mai reali decât toate treptele ierarhice care neagă sfinţenia celor morţi în prigoana antihristică a bolşevismului.

La Valeriu Gafencu e în discuţie, probabil, şi aspectul angajării sale legionare...

La el, şi nu numai. Dar ăsta nu-i criteriu teologic şi duhovnicesc. Gafencu şi grupul lui erau tineri între 14 şi 22 ani, arestaţi încă de pe vremea lui Antonescu, este adevărat, pentru activitatea lor în Frăţiile de Cruce. Scurtă vreme după arestare, a început în inima lor o adâncă frământare privind opţiunile legate de viaţa de închisoare şi de ideile pentru care fuseseră arestaţi. Educaţia lor religioasă nu era iniţial una de adâncime, dar sufletele lor căutau ceva care să-i scoată deasupra suferinţelor şi să le aducă pacea lăuntrică. În primul rând, ei au căutat să-şi pună în ordine propriile vieţi, să înţeleagă şi să trăiască experienţa comunitară din Biserica primară, şlefuindu-şi treptat caracterul pentru iubire, jertfă, bunătate, comuniune. Deşi neteolog, cel mai cunoscător al vieţii sfinţilor şi al Bibliei era, fără îndoială, Gafencu, care avea pe deasupra o rectitudine morală şi o sensibilitate spirituală ieşite din comun. Şi iată, cu şi prin Gafencu, treptele curăţirii şi desăvârşirii lăuntrice descoperite de Duhul Sfânt acestor tineri neştiutori, dar arzând de dorul după

«Deşi neteolog, [între tinerii din închisori] cel mai cunoscător al vieţii sfinţilor şi al Bibliei era, fără îndoială, Gafencu, care avea pe deasupra o rectitudine morală şi o sensibilitate spirituală ieşite din comun...»

«Am încredinţarea aceasta, că dincolo de orbirea şi de laşitatea unora sau altora, sfinţii din închisori veghează peste Biserica Română, peste sinodalii prinşi în plasa sclaviei statului ateu şi peste neamul nostru românesc...»

Dumnezeu. Mai întâi, ei au constatat că omul este mereu atacat de duhurile rele, dar că are puterea să le primească sau să le respingă. Aceste duhuri rele îl războiesc pe om, dar cineva care are trezvie poate cunoaşte stadiile atacurilor şi poate lupta împotriva lor. Lupta este complexă şi de durată, dar nu imposibilă. Este „războiul nevăzut". Rezistenţa persoanei devine mai slabă, fiind atacată cu imagini mentale sau senzoriale, şi dacă trezvia a căzut în lenevie sau slăbiciune, atunci pofta ia un aspect mai organizat şi devine dorinţă, care se manifestă în mod vizibil prin anumite acte sau cuvinte, extinzând „războiul nevăzut" şi în planul sensibil. Foarte curând, dorinţa devine plan şi este gata de înfăptuire practică. Lupta este mai uşoară în stadiul gândului şi devine tot mai dificilă în stadiile următoare... Ei bine, o asemenea analiză nu putea fi făcută de aceşti tineri decât numai prin prezenţa Duhului Sfânt. Şi apare limpede astăzi că ei au biruit mistic istoria, veacul, urcând spre Soarele Dreptăţii, spre Răsăritul cel de Sus, Care este Hristos. Cum să reduci toate acestea doar la o simplă angajare politică anterioară, mai mult sau mai puţin legionară?

Ca unul care aţi făcut direct experienţa Frăţiilor de Cruce, cum vedeţi astăzi această problemă a legionarismului?

Ţinând cont de câţi martiri a dat, cred că a fost de la Dumnezeu; dar, oameni fiind, s-au făcut şi greşeli. Ianolide discută pe larg şi această problemă. Gafencu n-a pus niciodată Legiunea deasupra Bisericii, nici n-a ignorat excesele ei. Trăirea lui, pilda lui de mucenicie pentru Hristos, depăşeşte cu mult orice contingenţă istorică sau lumească. Ştiu de la cineva apropiat lui că ar fi spus, nu cu mult înainte de sfârşitul lui martiric: „Nu regret că am fost legionar şi că am purtat haină legionară; dacă regret însă ceva, este că nu am purtat de la începutul începuturilor o singură haină: haina lui Hristos!".

Şi a avut până în clipa morţii conştiinţa vie şi sfântă că el moare pentru Hristos. Cum să nu reţii această cutremurătoare mărturie finală: „În primul rând, gândul şi sufletul meu se închină Domnului. Mulţumesc că am ajuns aici. Merg la El. Sunt fericit că mor pentru Hristos"?...

A consemnat
Răzvan Codrescu

VIAȚA PĂRINTELUI GHEORGHE CALCIU

Evenimentul editorial al toamnei în aria ortodoxă este prilejuit din nou de vrednica obște de la Mânăstirea Diaconești, care, după ce anul trecut ne-a oferit cartea mărturisitoare a lui Ioan Ianolide (*Întoarcerea la Hristos*), anul acesta ne oferă, de data acesta și cu larga contribuție a monahului Moise de la Oașa, volumul documentar *Viața Părintelui Gheorghe Calciu, după mărturiile sale și ale altora*, publicat tot sub egida Editurii Christiana din București, cu predoslovia Mitropolitului Bartolomeu Valeriu Anania. Documentar în cea mai mare parte inedit, cu texte *de* și *despre* Părintele Calciu, cartea este prisositoarea revelație postumă a unei mari figuri morale și duhovnicești, pilduitoare deopotrivă prin fapte și prin cuvinte, icoană îndărătnic vie a Ortodoxiei luptătoare și a înviedricirii românești în care ne-am dezvățat să credem. Într-un fel, Părintele Calciu e mai viu aici decât era până nu demult în carne și oase, pentru că ni se redescoperă acum în viul veșniciei, ca o conștiință a noastră mai bună, veghetoare pe tâmpla Răsăritului de Sus.

Semnalăm cartea cu mare bucurie și "arvunim" interesul cititorilor cu câteva extrase din cele cinci secțiuni ale ei ("Viața este Hristos", "În prigoniri adeseori…", "Exilul", "Moartea nu există", "Addenda"). *(R. C.)*

Predoslovie

Părintele Gheorghe Calciu e un exemplu atipic de rezistență anticomunistă. Unii comentatori l-au enumerat printre „disidenți", categorie care, desigur, își are aura ei. „Disident" însă este însul care are o altă opinie sau poziție decât a grupului din care face parte. Or, Preotul Calciu nu a făcut parte niciodată din partidul comunist român. Era profesor la Seminarul Teologic din București când s`a făcut cunoscut (mai precis, a devenit imediat celebru) prin Cuvintele către tineri, în care comunismul era denunțat cu evidentă transparență, ceea ce, desigur, i-a atras dizgrația și represaliile celor vizați.

Făcea parte însă din generația destinată nu doar temniței, dar și sinistrei reeducări de la Pitești, puse la cale și dirijate de tot ceea ce comunismul avea mai abject. Una era să petreci ani grei de închisoare laolaltă cu camarazii aceleiași suferințe, și chiar luni de tăcută recluziune într`o celulă izolată, și alta să treci prin convulsiile fizice și morale provocate de propriii tăi camarazi deveniți diavoli și, până la urmă, istoviți, să te pomenești asemenea lor. Sunt traume sufletești pe care numai un erou le poate depăși, dar care îi rămân pe viață în cărcă, asemenea unei jivine cu ghearele înfipte în grumaz. Părintele Calciu știa că o cădere poate fi depășită numai prin asumarea ei conștientă și responsabilă, și aceasta l-a făcut, până la urmă, victorios.

Se spune că Dante, după ce devenise autorul *Divinei Comedii*, era șușotit de trecătorii care-l vedeau pe stradă:

– Iată-l pe omul care a fost în iad!

Din cerul în care se află acum, Părintele Calciu îi poate spune Dreptului Judecător:

– *Et in inferno ego!*

† ***Bartolomeu al Clujului***

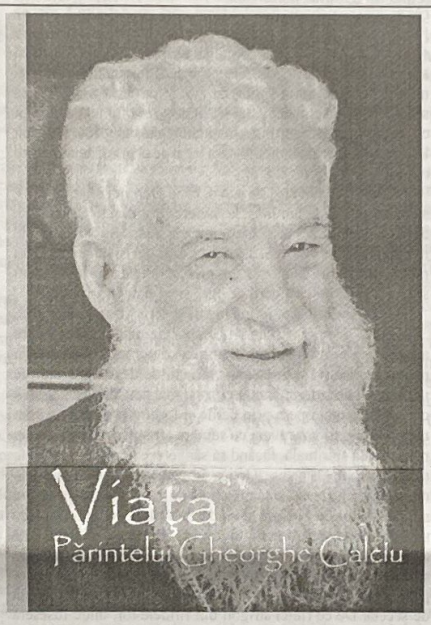

Lămurire asupra ediției

Nu poate o cetate aflată pe vârf de munte să se ascundă, nici o făclie aprinsă să stea sub obroc. Tot astfel, nu se cuvenea ca viața Părintelui Gheorghe Calciu să fie tăinuită, ci pusă în sfeșnic, ca să lumineze tuturor celor din neamul său.

Gândul unei cărți despre viața Părintelui Calciu s-a ivit imediat după mutarea sa la Domnul, când am socotit că toate cele trăite de noi lângă sfinția sa, în răstimpul ultimelor săptămâni de viață petrecute la Spitalul Militar din București, trebuie cunoscute.

Dar nu poți începe o carte cu sfârșitul. Era nevoie să găsim un material mai vast, care să dea cărții un mesaj și o coerență. Acest material aveam să-l primim pe negândite, prin osteneala unor oameni și cu rânduiala lui Dumnezeu.

Mai întâi, Monahul Moise de la Mânăstirea Oașa, știindu-ne apropiați de Părintele Calciu, ne-a adus înregistrarea unui interviu pe care sfinția sa i-l luase cu un an în urmă, pe parcursul a trei zile de împreună – călătorie prin țară. Cu mare bucurie am constatat că interviul, cu o durată de șase ore, era de fapt o încursiune amănunțită în viața Părintelui, din copilărie până în momentul expulzării din țară, în august 1985. Am trecut deci la transcrierea materialului, completându-l cu informații din alte interviuri și articole.

Cercetând fondul de manuscrise al Arhivelor CNSAS, am găsit și câteva fragmente de manuscrise ale Părintelui Calciu, confiscate în 1979, înainte de a doua arestare. Ele cuprind relatări ale unor episoade din prima detenție și din timpul activității de preot-profesor la Seminarul Teologic din București. Le redăm ca atare în partea a doua a cărții, ca o completare la informațiile cuprinse în interviu. Tot aici am inclus extrasele din dosarul de urmărire al Părintelui Calciu de la CNSAS, extrase selectate și adnotate de Monahul Moise.

Precizăm că scopul nostru a fost să întregim, prin aceste informații, anumite aspecte din viața și activitatea Părintelui Gheorghe Calciu, fapt ce explică selecția majoră la care am recurs.

Rămânea să mai acoperim perioada exilului în America. Pentru aceasta ne-am adresat familiei Părintelui, precum și credincioșilor din parohia „Sfânta Cruce" din Washington DC, unde sfinția sa a slujit în ultimii aproape douăzeci de ani. „Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unul față de altul". Și am cunoscut că aceștia erau cu adevărat ucenicii Părintelui Calciu. În câteva zile, toată comunitatea de la „Sfânta Cruce" s-a mobilizat. Fiecare avea ceva de spus despre Părintele. Două suflete generoase s-au ostenit să adune și să ne trimită toate aceste mărturii. Cu încuviințarea lor, ne-am luat libertatea de a selecta și organiza materialul potrivit cu concepția de ansamblu a cărții.

Am adăugat la sfârșit scrisorile dictate de Părintele, înainte de moarte, către familie, enoriași, către Înalt Prea Sfințitul Bartolomeu Anania, către Părintele Iustin Pârvu și Mânăstirea Diaconești, ultimele trei nepătrate până acum, precum și câteva însemnări făcute de cei apropiați la un an de la adormire.

Intenția noastră este – dacă va binecuvânta Domnul – să tipărim și al doilea volum, care va cuprinde cuvinte de folos duhovnicesc ale Părintelui Calciu. Materialul pentru acest volum – primit, în mare parte, tot din America, precum și de la Institutul Român din Freiburg – este deja în lucru.

Dumnezeu să răsplătească dragostea și osteneala tuturor celor care ne-au ajutat.

Un cuvânt aparte se cuvine Înalt Prea Sfințitului Bartolomeu Anania, care a primit să prefațeze această carte. Dar ce cuvânt mai cu putere am putea găsi, decât cel pe care Părintele Calciu însuși i l-a adresat înainte de moarte: „Dumnezeu să Vă dea tăria cugetului și arma cuvântului să evitați pe cât este posibil unui om răutățile care încep să atace tot mai violent adevărurile credinței noastre ortodoxe și să Vă lungească zilele spre slava Sa. Amin!".

Mânăstirea Diaconești
21 septembrie 2007
Odovania Praznicului Înălțării Sfintei Cruci

Scrisoare inedită a lui Ioan Ianolide către Părintele Calciu

Frate Calciu,

Preamărit să fie Hristos prin miile de sfinți și martiri ai acestui veac, în rândul cărora ne-am aflat, și pe unii dintre ei i-am văzut și-i mărturisim lumii spre pocăință.

Preamărit să fie Hristos pentru milioanele de victime creștine ucise de furia calafică, pe care-i purtăm în sufletele noastre și-i mărturisim lumii, spre trezire.

Preamărit să fie Hristos prin zecile de milioane de victime omenești, cel mai cumplit genocid al istoriei, pe care lumea nu-l ia în considerare.

Dar noi vrem să salvăm lumea de un asemenea destin, deci o chemăm la realitate. Creștinătatea și omenirea întreagă trebuie să se trezească, cât timp nu e prea târziu. Oamenii să se teamă nu de aceia care ucid și iau viața, ci de aceia care ucid sufletele, transformând viața în iad veșnic. Trebuie făcuți să înțeleagă realitatea crudă și incredibilă a vremurilor noastre. Hristos și Antihrist dispută puterea acestei lumi.

De nu vom fi vrednici de Hristosul ce vine, de Hristosul ce este, de Hristosul înflăcărat în luptă cu Antihrist, vom fi pierduți și omenirea va cunoaște un rău și mai grav, de o întindere catastrofală.

Creștinătatea are deplina răspundere pentru mântuirea întregii lumi și trebuie să și-o asume...

Domnul Iisus, Maica Preacurată, toți sfinții dintotdeauna să fie cu tine, spre slujirea lui Hristos și a oamenilor!

Ioan Ianolide,
8 august 1985

Greva foamei

Extrase din dosarul părintelui Calciu aflat în Arhivele CNSAS, selectate și adnotate de Monahul Moise de la Mânăstirea Oașa.

[...] În mai 1981 părintele Calciu a făcut cea mai lungă grevă a foamei din întreaga detenție, 26 de zile, cerând pentru soție și copil dreptul de a emigra în Occident. Datorită informatorului „Titi Muntean", care se afla în aceeași celulă cu părintele, avem câteva date despre această dramatică încercare dusă până la ultima limită. Informatorul spune că duminică, 3 mai, cu o zi înainte de a începe greva, părintele Calciu a făcut o slujbă și din bucățile mici de anafură mănâncă zilnic câte una. Alimente refuză să mănânce, dar bea câte două kilograme de ceai pe zi. A cerut zeamă de varză fiartă și puțină glucoză. Deși „Titi Muntean" insistă să mănânce, părintele refuză. Într-un raport din 18 mai, informatorul arată că **„astăzi are a cinsprezecea zi numai ceai cu zaharină. [...] Nu se mai antrenează în discuții, preferând să tacă și să nu mai consume din energie. Zilele trecute mai cânta și își făcea rugăciunile, dar de ieri dimineață a terminat cu toate slujbele bisericești. Și-a impus că trebuie să moară"** (Arhivele CNSAS, dosar I 155-109, volumul X, fila 148).

Pe 21 mai, într-o altă notă informativă se spune: **„Susnumitul este hotărât în această grevă să moară. În ultimele zile se simte mai slăbit și a rugat sursa ca în momentul când va cădea în comă, să nu bată la ușă, ci să-i aprindă lumânarea sau să-i aprindă întâi lumânarea și după aceea să bată la ușă. În altă zi a spus că va ruga pe doamna doctor să intervină**

(continuare în pag. 12)

VIAȚA PĂRINTELUI GHEORGHE CALCIU

(urmare din pag. 11)

la Institutul unde i se va face autopsia ca să-l coase mai frumos, pentru că la preoți este un ritual ca să-i dezbrace corpul și să-l învelească într-o pânză și nu este frumos să i se vadă intestinele. În altă ordine de idei, el s-a pronunțat că soția lui știe, și atunci când va afla că a murit îl va lua acasă și-l va transporta în comuna sa natală, Mahmudia, și acolo îi va face înmormântarea și ritualul cuvenit" (*ibidem*).

Pe 21 mai, într-o altă notă de informare se spune: **„Starea** *[părintelui]* **devine mai rea în fiecare zi. Astăzi, 28 mai, a declarat că nu mai bea nici apă, ca să termine mai repede cu chinul. Ieri, 27 mai, nu a băut nici un fel de lichid, pentru că a fost miercuri, și astăzi în continuare nu a băut deloc lichid, cu toate că i s-a adus ceaiul. Mâine este vineri și iarăși nu consumă nici lichide și în continuare nu va mai bea nici apă"** (*ibidem*, fila 151).

Pe această notă informativă, un ofițer de Securitate a scris: **"Sursa a fost instruită să acționeze pentru prevenire în cazul în care obiectivul intră în comă"**. Se vede de aici că Securitatea era hotărâtă să-l lase să meargă până la comă.

Într-o notă din 1 iulie 1981, sursa „Titi Munteanu" dă informații despre starea părintelui după încetarea grevei: **„Sursa comunică despre deținutul Gheorghe Calciu că în urma grevei foamei pe care a făcut-o până acum, se simte bine și s-a ridicat din pat. Mănâncă orice. A spus că a început să mănânce pentru că i s-a promis că peste zece zile i se va da pașaport familiei, așa cum a cerut. [...] El nu va lupta decât pentru dreptate și pentru Dumnezeu, mai ales acum, când mai avea o zi să moară și Dumnezeu i-a dat viața înapoi ca să lupte în continuare. El socotește că viața lui îi este dată acum de la Dumnezeu. Și orice s-ar întâmpla, el va lupta în continuare pentru Biserică și Ortodoxie. Așa i-a spus și soției lui la ultimul vorbitor, că orice va face, dar de credință să nu se lase și să-i dea cu biserica înainte, că va birui totdeauna"** (*ibidem*, fila 153). [...]

A fi preotul lui Hristos (fragment)

În fondul de manuscrise al CNSAS am găsit o serie de manuscrise neterminate ale Părintelui Calciu, confiscate de Securitate înainte de a doua arestare. În volumul II al manuscriselor părintelui Calciu este un text cu titlul „A fi preotul lui Hristos" și cu mențiunea: „Ridicată de la mine cu ocazia percheziției din 10. III. 1979". Textul, cuprins în două manuscrise, începe cu o serie de considerații personale, urmate de relatarea arestării din '48 și a anchetei de la Securitate.

[...] Cititorule, cele spuse aici sunt o confesiune. Una din cele mai teribile. Dacă pe parcursul paginilor care urmează nu te voi purta prin tot labirintul sufletului meu, o fac pentru a te cruța. Fiindcă tu știi chiar mai puțin decât mine unde și ce fiare te vor prinde în adâncul tău, ca să te sfâșie și să te disloce, în așa fel încât la sfârșit să strigi: „Nu mai cred! Nu mai cred în oameni!". Și să pieri. Fiindcă trebuie să crezi în oameni. Trebuie să crezi în mine, că ce m-aș face fără credința ta? De unde mi-aș mai ancora atunci propria mea credință și cum aș putea să mă ridic la Dumnezeu fără tine, prietenul și prima mea treaptă spre Cer?

Ceea ce vei citi aici este o aventură teribilă și sfâșietoare, dar o aventură în spirit. Să nu pui mare preț pe măcelurile cărnii, nici pe nebunia noastră temporară sau definitivă, nici pe foame, nici pe bătaie, nici pe moarte. Trupul are memorie scurtă. Carnea doare, dar apoi uită. Dar sufletul, nu. Și știu că am văzut bătăi și orori, orori suferite de alții, care m-au durut și m-au spulberat, m-au spulberat mai mult decât propria mea suferință. M-au anihilat și am căzut de pe podiumul umanității ca de pe un eșafodaj înspăimântător, cu vuiet mare, ca un Lucifer. Și îngerul Domnului „l-a legat pe el în adâncuri pentru o mie de ani" (*Apoc.* 20, 2).

Iar când am ieșit de acolo, când Domnul s-a milostivit să ne scoată iar la lumină, „la învierea cea dintâi" (*Apoc.* 20, 5), eram puri. Căci ne spălaseră apele adâncului și lacrimile noastre. Ne linseseră jivinele din noi, așa cum își linge căprioara puiul nou născut. Și nu mai era nici un om pe care să-l putem sminti. Eram toți ca îngerii de puri, și ca ei de incoruptibili.

Am ezitat mult înainte de a scrie ceea ce urmează. „Preotule," – mi-am spus – „ce spor de umanitate și iubire aduci lumii prin scrisul tău? Istoria ta dureroasă va reînvia în memoria afectivă a prietenilor tăi anii de degradare, anii de umilință și de suferință, mai cruzi și mai actuali decât atunci, căci nu vor mai opera prin carne și tortura prezentă, ci prin rememorare. Ei vor reveni cu sumbra lor suferință de cea mai pură esență spirituală. făcând să sângereze din nou cicatricile niciodată complet închise. Optica sub care vor fi privite spaimele nu va mai avea stringența materială de atunci, și nici proiecția spre un viitor de evadare și vindecare. Ele se vor prezenta cu statutul lor de lucruri definitiv trecute și iremediabile, în toată acea conștiință neadormită care v-a făcut tuturor viața un chin și care se frământă în jurul cadavrelor de atunci, care nu vor putrezi niciodată în voi, spre fertilizarea sufletului vostru bântuit de secetă. De ce ridici strigoii din firidele lor, unde fuseseră ascunși sub văluri transparente care le îndulceau conturul și le escamotau trăsăturile monstruoase? Cine-ți dă dreptul să faci asta?". „Neliniștea din mine! Ea nu mă lasă, și-mi răsucește sufletul și inventariază cu pasiune și căderile, și înălțările. Și-mi spune: Nu aveți voie să uitați! Dacă uitați, nu veți avea odihnă în mormânt!". [...]

Scrisoarea testamentară către obștea Diaconeștilor

Prea Cuvioase Părinte Amfilohie,
Prea Cuvioasă Maică Stareță Evloghia și iubită obște,
ceata cea duhovnicească a maicilor lui Dumnezeu,

Cu plecăciune și cu smerenie chem dragostea Sfintei Fecioare peste Mănăstirea Diaconești.

Puține au fost întâlnirile noastre, dar prin lucrarea Sfântului Duh am simțit o mare deschidere duhovnicească pentru frățiile voastre și o mare deschidere a Duhului Sfânt din partea obștii pentru mine. De aceea, întâlnirile noastre au fost ca niște popasuri luminoase în drumul către sfârșitul meu. În clipele de slăbiciune din timpul acestei boli m-am întărit din dragostea frățiilor voastre și din temeinicia credinței Prea Cuviosului Părinte Amfilohie.

Dacă toate vor pieri, cum spune Apostolul neamurilor, și limbile – și profețiile, și dacă numai dragostea rămâne – și știu că așa este – dragostea dintre noi va rămâne neatinsă pe drumul acesta al meu care duce către o așa-zisă moarte. Gândul acesta mi-a venit în timp ce Înalt Prea Sfințitul Bartolomeu mă spovedea, când l-am auzit spunând cu voce joasă, dar hotărâtă: "Moartea nu există!".

Ați făcut din Diaconești un cuib de pace și de dragoste, o prezență neîntreruptă a lucrării Duhului Sfânt și m-ați integrat și pe mine în această lucrare.

După ce voi muri, Prea Cuvioase Maici, și dacă Părintele Iustin îmi va da binecuvântare să fiu îngropat în cimitirul mănăstirii, să veniți câteodată la mormântul meu să-mi cântați din pricesnele Aiudului. Cred că acolo noi am epuizat ființa umană prin spulberarea contradicțiilor de care cântați și sunt convins că "n-am râde azi, de n-am fi plâns aseară...".

Dumnezeu să vă binecuvinteze că din sânul obștii mi-ați dat-o pe maica Parascheva, care s-a îngrijit de mine cu dragoste și devotament, și știu că ea mi-a adus dragostea și tot devotamentul Mănăstirii Diaconești.

Rugați-vă, maicilor, pentru mine, că mă duc la Judecătorul cel nemiarnic, și ce răspuns voi da?!... Cred însă în mila lui Dumnezeu și știu că această milă este și pentru mine. Fără această adâncă certitudine nu m-aș fi întors de la moarte la viață, nici de la neiertare la iertare.

Cu adâncă pietate,
30 octombrie 2006
Părintele Gheorghe Calciu
Spitalul Militar București

Octombrie 2006: ***Părintele Calciu în atelierul de pictură de la Mănăstirea Diaconești***

(Foto: Lucian D. Popescu)

SUFLETUL ROMÂNESC ÎNTRE RĂSĂRIT ŞI APUS

"CÂND ŢI SE ÎNTÂMPLĂ CEVA NEPLĂCUT, ÎN OCHII ALTORA SE ŢESE DESPRE TINE O ICOANĂ NEPOTRIVITĂ FIINŢEI TALE; CÂND TU INSUŢI, JUDECÂNDU-ŢI CARENŢELE, AJUNGI SĂ TE ÎNDOIEŞTI, ÎNTOARCEREA LA RĂDĂCINILE FIINŢEI, LA IZVOARE, *AD RADICES*, ESTE UN MIJLOC TERAPEUTIC..."

MIRCEA VULCĂNESCU

II. RĂSĂRIT ŞI APUS. PNEUMA ŞI PSYHE

(Urmare din numărul trecut)

CEARTA CU TRUPUL, CEARTA CU LUMEA. O trăsătură distinctivă a apusului medieval a fost desconsiderarea trupului şi a lumii. Cauzele acestui fenomen sunt cosmologia şi antropologia specifice catolicismului. Cosmologia apuseană este în mare parte precreştină. La filozofii greci, între lumea inteligibilă şi lumea sensibilă este o prăpastie de netrecut. Acest divorţ merge la eleaţi până la negarea lumii sensibile şi decretarea cunoaşterii senzoriale ca fabrică de fantasme. Singură raţiunea se poate înălţa la cunoaşterea suprasensibilă.

La Platon, divorţul celor două lumi persistă, şi, prin neoplatonism, va intra în alcătuirea sufletului apusean. Singurul filozof antic ce a încercat să împace cele două lumi, după cunoştinţa mea, a fost Heraclit. Logosul este atât spiritual, cât şi material, este peste tot, ne vine la cunoştinţă pe calea sufletului, a minţii şi a simţurilor. Pătrunde tot şi e pătruns de toate, e consubstanţial atât lumii lucrurilor, cât şi sufletului. O altă încercare de dialog al lumilor exista în hermetism, pentru care lumea de jos oglindeşte lumea divină.

Sigur că despărţirea dintre Mi (apele superioare) şi Ma (apele inferioare) trebuia conştientizată în creaţia filozofică, literară ori religioasă. Drama cosmică transpare în toate culturile lumii, chiar şi în Vechiul Testament, unde promisiunea restaurării devenea o certitudine. *Cântarea Cântărilor* o simbolizează, iar toată cultura profetică a Israelului o anunţă.

Dacă până la Hristos viziunea genunii dintre Dumnezeu şi lume era oarecum justificată, deşi lumea n-ar putea persista fără susţinerea iubirii divine, o dată cu Întruparea această viziune nu-şi mai găseşte nici un rost. Continuarea ei este chiar un refuz al restaurării dinlăuntru a omului şi a lumii care începe o data cu Întruparea şi Învierea. Sigur că lumea în aparenţă a rămas aceeaşi, distanţa generată de căderea nefiind anulată complet. Se petrece însă o lucrare tainică, duhovnicească, de restaurare a omului. Aşa cum căderea omului a determinat căderea firii, soluţia acţionează în aceeaşi direcţie. Acolo unde harul a atins (la sfinţi) cele mai înalte culmi, firea a răspuns pe măsură. Fiarele salbatice s-au îmblânzit, natura simţind restaurarea interioară a omului.

Pentru Răsărit lumea căzută are un statut ambiguu, contradictoriu. Pe de o parte, pentru omul trupesc, neînduhovnicit, lumea este opacă, şi ultima realitate. Ea nu lasă să se vadă în ea şi dincolo de ea mai mult. Căci facultăţile sale de cunoaştere sunt simţurile şi raţiunea goale, simple, nesmerite în faţa Duhului, singurul care poate face să se întrevadă esenţele ori sensul realităţii. Pentru omul căzut, lumea e doar o pradă, o cale a satisfacerii plăcerilor sale egoiste. Tocmai de aceea el nu vede în lume decât ceea ce poate fi devorat, crezând că ceea ce îl împlineşte, îl face fericit, este în afara sa. Pentru omul înduhovnicit, adică acela care şi-a smerit facultăţile de cunoaştere, căruia Duhul i-a unificat funcţiile sufleteşti, lumea capătă transparenţă şi îşi arată scopul aşezat de Dumnezeu în ea: acela, de a fi condusă spre un mod de existenţă superioară şi eternă, spre Adevărul sau Binele desăvârşit, care constau în iubirea şi unirea între Dumnezeu şi lume, între oameni şi Dumnezeu şi între oamenii înşişi [1].

Cele două diviziuni se datorează celor două perspective prin care omul poate privi: perspectiva *Pomului Vieţii* şi perspectiva *Pomului Cunoaşterii Binelui şi Răului*. Gustând din fructul celui de-al doilea arbore, protopărinţii au pierdut prima viziune, ce presupunea vederea lui Dumnezeu şi a adâncimilor creaţiei. Omul a început să vadă doar suprafaţa lumii. Din potir al vieţii Dumnezeeşti, lumea devine obiect al poftei şi, ca urmare, şi al durerii şi plăcerii (care nu pot exista decât împreună).

Această ultimă viziune are ca punct extrem maniheismul, ce va intra în constituţia spirituală a Apusului prin Augustin (şi nu numai prin el). Pentru maniheism, lumea nu este creaţia lui Dumnezeu, ci a lui Satan. Ca atare, ea este funciar rea, o închisoare a spiritelor. Materia ce alcătuieşte lumea provine, după Mani, din oasele şi carnea Arhonţilor Întunericului.

Acest anticosmism specific gnozelor dualiste intră în alcătuirea viziunii apusene, care identifică răul cu lumea şi cu trupul. În ciuda disprețului pentru lume şi trup, concepţia aceasta trădează un ataşament interior faţă de amândouă, ataşament care le face opace şi care, culmea, le urâţeşte.

Interesant este că unii atribuie dualismului, ca origine, religia iraniană, adică mazdeismul. Acesta însă este monoteist la origine şi postulează creaţia celor două lumi, spirituală (*Menok*) şi materială (*Getik*), de către Ahura Mazda. Cele două lumi sunt bune la origine, iar prezenţa răului în lumea materială este explicată prin acţiunea lui Ahriman, spiritul rău ce pătrunde *Getik* şi o spurcă, generând starea de „amestec" (*Gumelsin*). Istoria constituie, de altfel, perioada luptei dintre bine şi rău şi se va încheia cu alungarea lui Ahriman din lume, urmată de purificarea ei finală.

Dacă lumea ar fi fundamental rea, atunci ar trebui să fie distrusă. Or, nici în iudeo-creştinism, nici în mazdeism ori în vreo altă religie tradiţională fundamentală nu se întâlneşte aşa ceva. Erezia nu este o afirmare creatoare, ci o caricatură a unei religii tradiţionale, şi aici se vede prezenţa răului, care nu poate decât să maimuţărească opera divină, făcând-o astfel ineficientă, nelucrătoare. De altfel, Iisus anunţase că va fi o piatră de poticnire pentru neamuri. Şi era inevitabil ca la o irumpere atât de plenară a sacrului să se răspundă din partea *marelui invidios* pe măsură.

Antropologia suferă şi ea de avataruri asemănătoare. Filozofia greacă vedea un dualism al fiinţei umane. Pentru platonism, omul *are* suflet şi trup, concepute ca două substanţe ce se luptă între ele. Pentru greci, trupul e un mormânt al sufletului. Această concepţie e continuată de maniheism, ale cărui premise le-am analizat mai sus.

Pentru iudaism, „omul a ieşit din mâinile lui Dumnezeu, *suflet viu*, el nu are suflet, ci este suflet, este corp" [2]. În antropologia biblică, tot ce a creat Dumnezeu este bun, răul nu vine din condiţia de creatură, nu vine de jos, de la trup, ci de la spirit. Abia apoi răul pătrunde, pervertind şi trupul. Mântuirea nu e văzută ca eliberare de materie, nici revenire la acel *Unu* al neoplatonismului, ci prin împlinirea tuturor planurilor existenţei şi a tuturor elementelor constitutive fiinţei omeneşti [3].

Antropologia ortodoxă, patristică, nu este duală, ci trinitară. Omul este duh, suflet (psihic) şi trup. Elementul unificator al persoanei umane este duhul, *pneuma*, *ruah*, adică suflarea lui Dumnezeu, organul de comunicare cu trascendentul. Duhul e cel care ne deschide mediului dumnezeiesc, viaţa lui constituind-o contemplarea lui Dumnezeu. Prin Duh omul devine paşte (*pesah* = trecere) către ceea ce este dumnezeiesc. Sufletul dă viaţă trupului, iar duhul înduhovniceşte întreaga fiinţă omenească, o deschide pentru conlocuirea dumnezeiescului [4]. Psihicul şi trupescul există unul în altul, fiecare având propriile legi. Duhul nu formează o a treia sferă a fiinţei, ci este principiul care se exprimă prin psihic şi prin trupesc şi le spiritualizează. La polul opus, chiar şi psihicul devine trupesc, omul fiind numai trup, materie a „sarcofagului" [5]. Adică "haina de piele" în care duhul s-a stins ca refuz al chemării la mântuirea împlinitoare, ca refuz al iubirii nebune a lui Dumnezeu.

Antroplogia apuseană se întoarce la dualitatea antică suflet-trup, de esenţă platonică. Scolastica a preluat acest dualism prin Augustin şi prin ereziile care au populat lumea mediteraneeană şi s-au încuibat în nordul Italiei, sudul Franţei, Spania sau nordul Africii. Pentru Apus, omul e un animal raţional format dintr-un suflet şi un trup, şi sfârşeşte prin a identifica răul cu trupul şi sufletul cu binele. Această concepţie are consecinţe grave, precum disprețuirea trupului, autoflagelarea, celibatul preoţilor şi dolorismul. Tot ce ţine de carne e păcătos, până la a face din păcatul cărnii *păcatul originar*, idee apărută la Augustin. Această concepţie este preluată, după Etienne Gilson, din Plotin, ceea ce mă face să afirm că viziunea despre om a lui Augustin nu este creştină, ori e prea puţin. Pentru Augustin corpul a ajuns temniţa sufletului din cauza păcatului originar, iar eliberarea din el este primul scop al vieţii morale. Păcatul originar nu este cel al neascultării, al autonomiei mândre a omului care a voit să devină *la fel ca Dumnezeu*, ci păcatul cărnii. Or, aceasta nu e decât efectul *autonomiei omului*.

Cum scrie Annick de Souzenelle, „între suflet şi trup e un zid despărţitor". Pe de o parte străduţa noroioasă a corpului păcătos, iar de cealaltă grădina sufletului. Or, corpul şi sufletul, nu *sunt* decât în virtutea gradului lor de apartenenţă la o a treia dimensiune a fiinţei – duhul. Altfel corpul e sclavul existenţei, e strivit de ea.

Revenim astfel la funcţia duhului, care treptat în Apus îşi pierde semnificaţia, omul însemnând doar suflet (psihic) şi trup. Iar după Platon sufletul este tripartit, fiind format din raţiune, voinţă şi poftă (plăcere), între care rolul conducător trebuie să îl aibă raţiunea. Această concepţie câştigă tot mai mult teren în scolastică, cu consecinţe pe care le vom studia mai departe. Antropologia dualistă va avea urmări care, vrând-nevrând, ne ating şi pe noi, întrucât adesea ne putem surprinde gândind augustinian. Căci studiind lucrarea lui Jean Delumeau, *Păcatul şi Frica*, ce tratează problema culpabilităţii şi dolorismului în Occident, am descoperit realităţi care – desigur la o scară mai redusă – se găsesc şi la noi.

După Delumeau [6], amestecate cu creştinismul, platonismul, orfismul, stoicismul au trezit nostalgia omului – înger primitiv, fără sexualitate, *spiritualizat*, dedat purei contemplaţii. Inamicul nr. 1 este sexul. De la Augustin la Petru Damian, de la Inocenţiu al III-lea la Tereza de Avila (în perioada ei de început), mai toţi văd în el numai pervertire. Augustin vorbeşte despre „imunda hidoşenie a originii noastre". După Petru Damian, „îmbrăţişarea celor ce se iubesc înseamnă întotdeauna o pervertire a cărnii". După acelaşi, căsătoria este o murdărie. La Inocenţiu al III-lea, căsătoria e defăimată, actul sexual e păcat în sine şi maculează copilul căruia îi dă viaţă. Omul e făcut din „pulbere, noroi, cenuşă şi ceea ce este mult mai josnic, din sperma atât de dezgustătoare". Orice descendenţă e coruptă prin conceperea ei. La Giacomino di Verona omul este descris astfel: *Din corpul fragil în care te-ai adăpostit,/ Unde ai fost chinuit mai bine de opt luni,/ Ai ieşit pe o abjectă cale...* Iar pentru Tereza de Avila e de mirare că „un Dumnezeu se poate comunica din acest exil unor viermi din pământ atât de abjecţi". Cât de departe pare viziunea aceasta de cea a omului ca chip al lui Dumnezeu, pe care nici un păcat nu-l poate şterge din inima omenească! Chiar dacă omul a pierdut *asemănarea*, *chipul* rămâne în adâncul fiinţei umane, înnobilând-o.

Ce distanţă între această *mauvais conscience* a Apusului şi viziunea Ortodoxiei despre căsătorie! Astfel, pentru Sf. Ioan Hrisostom, cei ce folosesc curat căsătoria vor fi cei dintâi în împărăţia cerurilor. Iar Sf. Amfilohie crede că atât fecioria cât şi căsătoria sunt instituite de Dumnezeu şi se bucură de cinstire.

Castitatea-integritate spirituală depăşeşte, după Evdokimov, cadrul fiziologic [7]. Sfinţenia monastică şi sfinţenia conjugală sunt, pentru Ortodoxie, cele două versante ale Taborului, care amândouă ne ajută să ajungem în *odihna lui Dumnezeu*.

Căsătoria e ceva demn şi fără pată, ritualul căsătoriei mărturiseşte: „Căsătoria trebuie cinstită şi patul nupţial este fără pată, pentru că Hristos le-a binecuvantat la nunta din Cana". Mai mult chiar, căsătoria preexistă arhetipal primei perechi. După Clement Alexandrinul, Adam a fost creat după chipul lui Hristos, iar Eva după chipul Bisericii, aşadar căsătoria e anterioară căderii.

Nici la evrei n-a existat o viziune sumbră asupra trupului. Chiar ritul circumciziei îl făcea pe evreu să spună că sexul este *locul unde m-a atins Dumnezeu*. Ba mai mult, dacă acceptau celorlalte neamuri sfinţenia, atunci ea s-a revărsat peste ele doar prin

(continuare în pag. 15)

Viorel ROŞCA

1. D. Stăniloae. *Trăirea lui Dumnezeu în Ortodoxie*. Ed. Dacia. 1993. p. 40.

2. P. Evdokimov. *Ortodoxia*. Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R., 1996. p. 69.
3. *Ibidem*. p. 70
4. *Ibidem*. p. 72
5. Annick de Souzenelle. *Simbolismul corpului uman*. Ed. Amarcord. 1996. p. 50.
6. J. Delumeau. *Păcatul şi Frica*. Ed. Polirom. 1997. p. 13.
7. D. Stăniloae. *op. cit.*, p. 318.

Hazel E. BARNES

KATHARSIS ÎN *ENNEADELE* LUI PLOTIN (II)*

(Urmare din numărul trecut)

I. Apropierea de intelect

1) Virtuţile. Fără Virtute adevărată, spune Plotin, Zeul nu este decât un nume. Prin aceasta, sufletul este curăţat; aceasta, împreună cu prudenţa, îl arată pe Zeu (II.9.15). La Plotin, ca şi la majoritatea filozofilor greci, Virtutea nu este niciodată limitată la binele moral, ci îl include. La el, mai mult decât la ceilalţi, virtutea este intelectualizată. Într-o anumită măsură, mai ales în pasajele ce se ocupă de metempsihoză, virtutea este pusă în mod liber pe picior de egalitate cu moralitatea şi dreptatea, iar viciul cu opusele acestora. Dar, în general, credinţa sa că viaţa lumească a sufletului nu este niciodată un scop în sine îl îndeamnă pe Plotin să facă din virtuţi doar un mijloc de separare a sufletului de preocupările lumeşti şi de pregătire a acestuia pentru a privi în sus, spre Intelect. Aceşta declară, împreună cu Platon, că toate virtuţile sunt purificări. Virtutea, în sensul său adevărat, nu este o ordonare a vieţii lumeşti, ci o eliberare interioară de aceasta. Într-un sens mult mai pozitiv, este retragerea sufletului în el însuşi ca rezultat al purificării a tot ceea ce ţine de lumea exterioară. Această perspectivă nu trebuie înţeleasă niciodată ca însemnând că moralitatea şi bunătatea lumească sunt lipsite de importanţă în ochii lui Plotin. Ci importanţa lor este considerată ca fiind de la sine înţeleasă, fiind incluse din necesitate într-o concepţie superioară.

Perspectiva lui Plotin despre virtute şi ţelul filozofic al omului este rezumată în renumita sa afirmaţie de la sfârşitul tratatului său *Despre virtuţi*: „Interesul nostru nu este să fim lipsiţi de păcat, ci să fim divini" [1]. Această idee este desigur strâns legată de doctrina platonică despre atingerea asemănării cu Zeul, pe care Plotin o citează direct, spunând asemenea lui Platon că prin atingerea acestei asemănări ne eliberăm de rău şi de această lume. La explicaţia oferită de Platon că această asemănare înseamnă a „deveni drepţi şi cucernici prin înţelepciune" (*meta phroneseos genesthai*), Plotin adaugă cuvintele *holos en arete* [2]. Astfel, Plotin este cel care subliniază necesitatea virtuţii; dar face astfel numai pentru a-i da o interpretare specifică şi strictă, care mai târziu conduce la o înlăturare parţială a ei. Platon continuă în pasajul menţionat cu ceea ce el crede a fi adevăratul motiv pentru practicarea virtuţii şi evitarea viciului: „Zeul nu este nedrept în nici o împrejurare şi în nici un fel, ci este dreptatea însăşi şi nimic nu i se aseamănă mai mult decât acela dintre noi care a devenit cel mai drept posibil. Aici este măsura adevăratei abilităţi a unui om şi lipsa sa de valoare şi laşitatea sa. Căci cunoaşterea acestui lucru este virtute adevărată, iar ignoranţa este prostie sau răutate vădită" (*Theaitetos* 176 b-c).

Astfel, la Platon, omul trebuie să urmărească virtutea doar fiindcă Zeul este dreptate perfectă. Acest lucru nu lipseşte nici la Plotin, dar el nu vede lucrurile chiar atât de simplu. Pentru început, acesta împarte virtuţile în două – sau poate în trei – clase. Prima este cea a virtuţilor civice, iar Plotin hotărăşte că acestea nu pot să aducă „asemănare". Căci cum, se întreabă el, poate exista o calitate precum curajul acolo unde nu se află nici un pericol, sau stăpânire de sine acolo unde nu se află ispite false faţă de care trebuie să ne stăpânim? Concluzia este că virtuţile civice, în măsura în care sunt asociate cu facultăţile raţionale muritoare, nu există în lumea divină. Acestea sunt toate legate de acele lucruri care însoţesc existenţa corporală şi care nu se găsesc în cele divine. *Phronesis* este raţionament pur; *andreia* ţine de natura înflăcărată; *sophrosyne* produce armonia dintre partea poftitoare şi cea raţională; *dikaiosyne* este folosirea fiecăreia dintre virtuţi atât în privinţa conducerii, cât şi a faptului de a fi condus [3]. Este evident că nu putem ajunge la asemănare cu Zeul prin virtuţi atât de ferm legate de ceea ce este trupesc. Virtuţile civice nu sunt cele prin care oamenii dobândesc vederea mistică supremă.

Totuşi, au existat oameni cu virtuţi civice pe care tradiţia i-a recunoscut ca fiind divini. Trebuie să recunoaştem că există atât două planuri de desăvârşire, cât şi două clase de virtuţi la care putem ajunge. Virtuţile acestui plan inferior nu trebuie să fie disprețuite atât timp cât sunt văzute din perspectiva care se cuvine. Desăvârşirea morală vine de la suflet (VI.7.27). Virtuţile inferioare ne ordonează şi ne înnobilează viaţa de aici. Acestea stabilesc limită şi măsură dorinţelor şi emoţiilor noastre. Ele ne feresc de opinia falsă. Căci un om ajunge să fie mai bun supunându-se măsurii şi îndepărtându-se de sfera nemărginitului şi nemăsuratului. Sufletul este asemenea materiei pentru faptele virtuţilor, iar acestea sunt ca o imagine a ceea ce este cel mai bun de deasupra. Prin înlocuirea nemăsurării totale a materiei cu o uşoară participare la forma ideală, virtuţile aduc sufletul puţin mai aproape de divinul aflat dincolo de formă. Astfel, sufletul, fiind mai apropiat de cele divine decât trupul, şi fiind astfel mult mai înrudit cu acestea, participă într-o măsură mai mare, iar, amăgindu-ne, pare aproape că se aseamănă cu însuşi divinul. Acesta este felul în care cei ce posedă virtuţile civice capătă asemănare (I.2.2).

Chiar şi cu această preţuire a virtuţilor lumeşti, este important de observat că acestea nu primesc o valoare supremă. Divinitatea nu este atinsă prin astfel de virtuţi, totul fiind doar o iluzie datorată apropierii de ea. Dacă omul este înşelat de această aparenţă, Virtutea devine în sine o cursă şi o piedică pentru suflet. Toate virtuţile practice în ele însele nu sunt decât calităţi sensibile, iar calităţile sunt asociate cu sufletul în apostazia sa. Virtuţile practice sunt importante în măsura în care contribuie la bunăstarea socială exterioară a umanităţii. Acestea reprezintă frumuseţea şi ordinea din lume şi astfel sunt de dorit, însă nu sunt necesare (VI.3.16).

O dezvoltare a acestei idei este crdinţa că binele nu provine din actul în sine, ci din dispoziţia lăuntrică ce îl provoacă. Hercule este tipul eroului faptelor virtuoase. Prin slujirea sa nobilă a fost considerat demn de a fi zeu. Însă el nu a avut o fire contemplativă şi astfel nu a fost întrutotul demn de a fi în tărâmurile superioare. Ceva din el a rămas dedesubt, şi de aceea poetul îl aşază pe Hercule printre zei, iar umbra sa în lumea de jos (I.1.12).

Din moment ce este clar că asemănarea cu Zeul nu poate fi atinsă numai din practica virtuţilor civice sau practice, Plotin presupune existenţa unei clase superioare de virtuţi cu acelaşi nume ca şi cele inferioare, dar cu o natură mult mai intelectuală. Chiar şi aceste virtuţi ideale nu există în mod necesar în starea divină, însă, prin dobândirea lor, atingem asemănarea cu o Fiinţă în care acestea nu îşi au locul. Acesta este principiul plotinian al înaintării prin intermediul a ceea ce trebuie lepădat exact înainte de atingerea ţelului suprem. În ultimă instanţă, virtuţile superioare sunt puţin mai mult decât *katharsis*-ul în sine, în acest caz fiind eliberarea intelectului de tot ceea ce este trupesc.

Plotin discută afirmaţia lui Platon conform căreia toate virtuţile sunt purificări [4]. În ce sens, întreabă el, a vrut Platon să spună acest lucru? Răul sufletului vine din unirea cu trupul, împărtăşindu-i stările şi, ca să spunem aşa, gândind împreună cu el. Aşadar, fiecare din cele patru virtuţi cardinale este înterpretată ca fiind un aspect al procesului purificator. *Phronesis* face referire la sufletul ce-şi separă intelectul de trup şi care acţionează de unul singur. *Sophrosyne* înseamă refuzul de a fi afectat de patimile trupului. *Andreia* înseamnă încetarea temerii de separarea de trup prin moarte. În fine, *dikaiosyne* înseamnă domnia raţiunii şi a intelectului fără opoziţie (I.2.3) [5].

După acţiunile virtuţilor superioare, sufletul ajunge să fie imun faţă de patimă şi nu am greşi dacă am spune că un astfel de suflet a atins asemănarea cu Zeul. Căci divinul este pur, iar activitatea sa este de aşa fel încât asemănarea cu el este înţelepciune (I.2.3). Acum, sufletul se va ţine departe de toate patimile şi afecţiunile, iar tot ceea ce va oferi trupului va fi dat ca unui lucru separat. Căci adevăratul bine al sufletului constă în devoţiunea faţă de Intelect, cu care este înrudit (I.2.4). Libertatea de a exercita această contemplare este câştigată prin purificarea pe care au realizat-o virtuţile superioare. Uneori, Plotin face ca legătura dintre virtuţi şi intelect să fie mult mai strânsă. Într-un pasaj, se spune că virtuţile sunt specii, iar nu genuri primare, fiindcă toate sunt acte subordonate ale intelectului (VI.2.18). În altul, citim că virtuţile sufletului sunt acelea prin care vederea este îndreptată spre intelect, înţelepciune şi gândire (I.2.7). Dar trebuie să nu uităm că, deşi virtuţile superioare sunt strâns legate de elementul intelectual, acestea nu constituie actul intelectual în sine. Virtutea este a sufletului, nu a intelectului sau a Unului. Virtuţile superioare nu sunt nici măcar contemplarea efectivă a Intelectului. Acestea sunt purificarea de tot ceea ce ar împiedica acea contemplare. Acestea formează atitudinea intelectuală ce permite vederea.

Faptul că virtuţile superioare le depăşeşte complet pe cele inferioare este pomenit într-un pasaj în care Plotin împarte oamenii în trei grupe: cei ce trăiesc prin simţuri şi prin judecată pretinsă, cei ce trăiesc printr-o virtute ce le permite să aleagă bine între lucrurile inferioare şi cei ce trăiesc prin contemplare divină. Dintre acestea, numai a treia clasă ajunge vreodată la adevărul suprem (V.9.1). Se poate spune că cei ce urmăresc virtuţile practice, iar nu contemplarea divină, au o poziţie de mijloc analoagă cu cea a creştinilor ce trăiesc numai cu fapte. Creştinul care trăieşte o viaţă morală şi respectă legile lui Dumnezeu este mult mai demn de laudă decât cel ce trăieşte o viaţă păcătoasă; totuşi, fără iubirea divină, el nu este nimic. Filozoful plotinian este şi el demn de laudă fiindcă s-a eliberat de stadiile inferioare ale afecţiunilor trupeşti, însă fără vederea divină acesta trăieşte în continuare în irealitate. Obiectul imitaţiei noastre nu sunt oamenii buni, ci divinul (I.2.7).

Este clar că toate virtuţile sunt căi de purificare. Virtuţile civice îl purifică pe om de rău obiectiv; adică acestea îl opresc de la viciu. Virtuţile intelectuale eliberează sufletul în întregime de toată dependenţă faţă de ceea ce este trupesc. Ambele sunt negative. Există vreo Virtute pozitivă? Virtutea în sens pozitiv este cea care rămâne după purificarea atinsă de suflet. Aceasta este actul esenţial, binele adevărat al sufletului – cu alte cuvinte, vederea sufletului, contemplarea Intelectului. Purificarea provoacă întoarcerea sufletului de la ceea ce este trupesc către Intelect. Virtutea sufletului este vederea efectivă ce rezultă din identificarea acestuia cu Intelectul (I.2.4).

☛

---

* Articol publicat în *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, 73/1942 (n. tr.).

[1] Trad. rom. (Vasile Rus): „efortul [omului] nu este ca să fie în afara greşelii, ci să fie zeu" (n. tr.).

[2] „Cu totul [învăluiţi] în virtute" (n. tr.).

[3] Cei patru termeni greceşti sunt: înţelepciunea, curajul, chibzuinţa şi respectiv dreptatea (n. tr.).

[4] Pentru dezvoltarea acestei idei la Platon şi Plotin, *cf.* E. Bréhier, „ARETAI KATHARSEIS", *REA*, 42 (1940), 53-58.

[5] Vezi, de asemenea, I.6.5-6.

Pentru a rezuma, apropierea de Intelect prin Virtute se face în trei trepte: (1) întoarcerea sufletului de la răul moral şi lipsa de ordine; (2) întoarcerea sufletului de la trup în sine însuşi şi propria sa raţiune; (3) întoarcerea sufletului din sine către intelect, acest ultim caz fiind singurul realizat fără o îndepărtare reală a elementelor inferioare. Se poate vedea că Virtutea – sau virtuţile – devine tot mai intelectualizată pe măsură ce continuă procesul de purificare şi de reascensiune a sufletului. Când a treia treaptă a fost atinsă, Virtutea nu mai este decât un mijloc de identificare cu intelectul pur, fără a mai rămâne nici o coloratură etică. Virtutea aşa cum este concepută în mod obişnuit a fost căutată, practicată şi în mod necesar depăşită.

2) Cunoaşterea de sine. *Gnothi seauton*, aşa cum apare la Plotin, are un caracter mai mult metafizic decât unul etic şi psihologic, cum este la Socrate. Prin cunoaşterea de sine, platonistul ajunge să cunoască sufletul în relaţia sa cu divinul. Neoplatonicianul, privind în interiorul său, ajunge la realizarea că el însuşi este una cu divinul. Plotin, în învăţătura sa despre partea superioară şi cea inferioară a sufletului, include ideea conform căreia cunoaşterea de sine este metoda potrivită pentru a învăţa să le înţelegem pe acestea cum se cuvine (VI.4.17). *Gnothi seauton* li se spune acelora care, deoarece sunt plurali, au sarcina de a se cunoaşte, având în vedere că nu şi-au realizat toate sau doar unele dintre elementele lor constitutive, tot aşa cum nu şi-au realizat nici propria origine sau principiu al fiinţei (VI.7.41).

Însă, la Plotin, atingerea cunoaşterii de sine include mai mult decât realizarea propriei naturi şi capacităţi psihologice. Aceasta capătă un caracter metafizic prin care contemplarea de sine conduce la înţelegerea sufletului divin din interior. Mergând în această direcţie, contemplarea de sine a sufletului rezultă în percepţia Intelectului din sine însuşi şi, în consecinţă, realizarea identităţii de sine cu tărâmul superior. Omul conţine în sine, în potenţă, atât Sufletul, cât şi Intelectul. Privind în interior, acesta poate să le contemple şi până la urmă să se identifice cu ele.

Cunoaşterea de sine ca modalitate de dezvoltare interioară este prezentată poate mult mai clar în tratatul *Despre frumos*. Dacă omul cunoaşte frumuseţea pe care o posedă sufletul, spune Plotin, acesta trebuie să se retragă în sine însuşi. Dacă încă nu se găseşte a fi frumos, trebuie să muncească asemenea creatorului unei statui, tăind ceea ce este în exces, îndreptând ceea ce este îndoit şi aşa mai departe. Când statuia omului lăuntric este desăvârşită, atunci acesta este adunat în puritatea propriei sale fiinţe, unde nici unul dintre lucrurile exterioare nu se mai poate agăţa de el. Apoi devine acea lumină adevărată, vedere simplă şi, urcând astfel, sufletul se poate apropia de Intelectul divin.

Perspectiva conform căreia înţelegerea pe care o avem despre frumos, formă, intelect şi bine trebuie să înceapă cu studierea calităţilor aflate în noi înşine nu este întrutotul neasemănătoare cu doctrina platonică ce spune că aprecierea pe care o putem avea despre fumos depinde de cunoaşterea ideii de frumos, pe care o învăţăm într-o stare anterioară superioară. Totuşi, diferenţele cresc din momentul în care le căutăm. Căci, totuşi, Plotin afirmă că zeul din fiecare dintre noi este acelaşi (VI.5.1). Privind în interior, pătrundem din ce în ce mai mult dincolo de toate proprietăţile accidentale ale noastre ca fiinţe umane individuale, până în momentul în care vedem adevăratul sine din interiorul nostru, care este divin şi care accentuează mai mult decât orice deosebirea dintre noi şi alte fiinţe reale.

Astfel, preceptul *Gnothi seauton* este folosit cu referire la procesul contemplării propriei naturi efectuată de către suflet, timp în care acesta se purifică de interesele exterioare – adică trupeşti. Cu alte cuvinte, contemplarea de sine este iarăşi o formă de *katharsis*. Întoarcerea în interior are scopul de a-i da posibilitatea sufletului să fie singur. Chiar şi mişcarea circulară a cerurilor Plotin o explică prin faptul că sufletul descoperă întotdeauna mai mult decât suflet, altfel numai sufletul putând fi găsit (II.2.2). pentru ca sufletul să-şi recâştige unirea cu puterea superioară, trebuie făcute două lucruri. În primul rând, sufletul trebuie să înveţe să cunoască inutilitatea acelor obiecte pe care acum le cinsteşte. În al doilea rând, trebuie să-şi aducă aminte de propria sa origine şi valoare. Căci separarea sa de Intelect s-a petrecut ca rezultat al faptului că a uitat de unde a venit şi în consecinţă a căzut pradă necinstei şi preţuirii lucrurilor exterioare inferioare. A doua metodă o depăşeşte pe prima, iar dacă este înfăţişată în mod clar, o şi explică. Sufletul trebuie acum să privească în interior şi, văzându-se numai pe el însuşi, să înveţe să-şi cunoască propria origine şi ţelul suprem. „A ne cunoaşte pe noi înşine înseamnă a ne cunoaşte obârşia" (VI.9.7).

Cunoaşterea de sine este, ca întreg, o formă intelectuală pozitivă de *katharsis*, fiindcă aceasta ridică sufletul către Intelect învăţându-l să-şi cunoască mai mult propria natură. Totuşi, ca şi în cazul virtuţilor, cunoaşterea de sine este până la urmă îndepărtată. În tratatul *Despre frumosul inteligibil*, Plotin descrie omul care, prin cunoaştere de sine şi aprecierea frumuseţii lăuntrice, a ajuns la ţelul dorit. În acel moment, acesta poate vedea o imagine a lui însuşi ridicată la o frumuseţe mai mare; însă el o ignoră pe aceasta, oricât de frumoasă ar fi, şi se cufundă într-o unitate perfectă cu divinul. Întoarcerea către divin se petrece în două faze. Întâi are loc separarea când omul este conştient de sine. Apoi, pe măsură ce avansează în interior se teme de viaţa separată şi se uită pe sine însuşi în actul întoarcerii spre interior. Dacă el nu îşi pierde această conştienţă de sine, viziunea nu este completă, ţinându-se separat de divin.

Aşadar, cunoaşterea de sine activă a condus la ţelul dorit fiind întâi *căutată*, apoi *atinsă* şi apoi *abandonată*.

(*Va urma*)

Traducere de
Alexandru Anghel

SUFLETUL ROMÂNESC ÎNTRE RĂSĂRIT ŞI APUS

(urmare din pag. 13)

canalul iubirii conjugale. După *Deuteronom* (24, 5), orice om căsătorit de curând e scutit de orice muncă, *pentru a-şi face fericită soţia*.

Cu atât mai mult pentru creştini, căsătoria e sacră, întrucât Hristos, transformând apa (energiile neîmplinite) în vin (energii împlinite) a transformat pasiunea brutală în iubire harismatică, după Sf. Grigorie de Nazianz. Într-o astfel de atmosferă sufletească, cu greu s-ar putea gândi o situaţie precum cea descrisă de Olivier Clément **[8]**, din vremuri nu foarte îndepărtate, în care soţia citea psalmi în timpul dragostei, susţinând că o face doar din datorie (într-un limbaj aproape kantian). Orice ţăran din Balcani ar privi această situaţie cu un zâmbet în colţul gurii, plin de subînţeles. Puritanismul ascunde întotdeauna o rea aşezare în lume şi multă ipocrizie.

Atitudinea faţă de lume şi faţă de trup în Apus a avut şi alte urmări grave. Una dintre ele este complexul de culpabilitate. Călugării şi chiar laicii, după ce se confesau, aveau impresia că nu au mărturisit tot, ori că păcatul (uneori neînsemnat) nu fusese iertat. Şi repetau aceeaşi confesiune de multe ori, fără ca obsesia vinei să-i părăsească **[9]**. Aceasta a dus la un perfecţionism pentru care nici o fiinţă umană nu era destul de demnă în faţa lui Dumnezeu. Se alcătuiau adevărate *manuale de confesiune*, atât de detaliate încât cu greu puteai fi sigur că nu ţi-a scăpat ceva. O nomenclatură complicată a păcatelor şi a lucrurilor interzise a fost creată în secolele XII-XV. Se interziceau chiar şi lucruri fireşti, care azi ar face tot hazul unor emisiuni de umor. De la anumite *poziţii necuviincioase* interzise soţilor până la sărutul celor căsătoriţi, ori felurile de mâncare ce nu trebuie consumate, ori orele de masă. Era atât de greu să intri în acest *pat al lui Procust* încât mulţi cădeau în disperare şi se considerau veşnic condamnaţi, chiar după o stufoasă confesiune şi o sinceră căinţă. Asta îi determina să creadă că Dumnezeu aşteaptă şi alte *satisfacţii*, începându-se astfel maratonul dolorist ca o consecinţă a *nevrozei de culpabilitate*.

Păcatele trebuiau *reparate* întrucât ele continuau să-L răstignească pe Iisus. Şi atunci suferinţa proprie trebuia să compenseze. De la dormitul pe cuie la suplicii îngrozitoare, la acceptarea paraziţilor ori sugerea rănilor unor bolnavi. Un amestec de masochism şi gust al macabrului te face să crezi că Diavolul nu stătea degeaba, răpindu-le oamenilor bucuria şi tihna iertării. Degeaba proclama Sf. Bernard că *Nu trebuie să vorbim de judecată fără să vorbim şi despre iertare*, căci nimeni nu părea dispus să-l audă.

Pentru Apus, „Dumnezeu impune supliciul morţii fiului Său pentru a-Şi putea potoli mânia". Mai mult „Mielul lui Dumnezeu devine ţap ispăşitor încărcat cu păcatele întregii lumi şi a cărui moarte avea să *satisfacă* furia unui Dumnezeu lezat în onoarea Sa în urma unui conflict de moarte dintre El şi om" **[10]**.

Ortodoxia are o altă viziune despre răstignire şi insistă mai mult pe gloria Învierii, cu toată semnificaţia adâncă a acesteia pentru om. Hristos Îşi asumă întreg tragismul condiţiei umane, devine fiecare dintre noi, ne cunoaşte şi ne vindecă neputinţele, pentru a ne restaura. Cine nu-şi recunoaşte propriile dureri în durerile Lui n-a înţeles mai nimic din Drumul Crucii. Iar Învierea devine victoria Lui şi a noastră împotriva morţii, a căderii, a tuturor limitărilor care ne îndurerează. Moartea şi Învierea sunt ultima cununie divino-umană, împlinirea cea mai înaltă a speciei umane şi nu simpla reparare a onoarei. Altfel ne-am îndoi de dragostea Lui plină de milostire.

De aceea în Răsărit dolorismul nu se întâlneşte, chiar dacă în primele mănăstiri întâlnim referiri la un demon care îi vizita pe fraţii mai scrupuloşi la orele amiezii, căruia Evagrie **[11]** îi spune *acedia*, iar alţii *melancolia*. Această stare se datorează excesului de muncă (fizică sau duhovnicească) şi scrupulozităţii peste măsură. Amândouă presupun *excesul* care sleieşte sufletul. Virtutea opusă este *hipomone*, răbdarea, iar remediul constă în îmbinarea efortului fizic şi duhovnicesc cu destinderea.

Cea mai rea manifestare a melancoliei sunt gândurile negre, tristeţea, sentimentul că eşti părăsit de oameni şi de Dumnezeu, care duc la disperare. Despre acest păcat se vorbeşte şi în Vechiul Testament, spunându-i-se *molima de la ceasul prânzului,* care nu era însă străină de funcţionarea bilei după masă. De altfel, tocmai termenul *melancolia* vine de la... vezica biliară, căreia chinezii îi ziceau *organul comoară*, ce răspunde de justeţea judecăţilor noastre.

În Răsărit, însă, datorită continuităţii în viaţa monastică, experienţa duhovnicească se transmite din generaţie în generaţie fără stirbire. Casian (elev al lui Evagrie) întemeiază monahismul în Apus, dar din pricina vitregiilor istorice şi culturale îşi pierde continuitatea. Desigur, la asta se adaugă şi modificările credinţei, care au dus la o altă *Weltanschauung*, la o altă viziune asupra vieţii. Emmanuel Mounier **[12]** observa cu justeţe că maladia scrupulului şi angoasa religioasă au hotare istorice, arătând că nu erau cunoscute de Biserica de Răsărit. El subliniază şi rolul contextului cultural în instalarea maladiei scrupulului, chiar şi la cei care nu sunt predispuşi (ca structură psihică) la ea.

Reforma lutherană aduce pentru o vreme relaxarea stării, punând accent pe sfinţenia căsătoriei şi văzând răul nu atât în trup şi în lume, ci la nivel spiritual. La scurt timp, însă, urmează noi "reformiţe", care accentuează şi mai mult dualismul şi contribuie la noi forme de puritanism. Anabaptiştii care au luat puterea în Munster, în 1534, au transformat oraşul într-o mănăstire. Iniţial au desfiinţat căsătoria, pentru ca la doar un an să aplice poligamia. Unul dintre lideri avea nu mai puţin de 17 soţii! Presbiterienii (calvinişti) desfiinţează teatrul. Căci un exces îl atrage pe celălalt. Refuzul lumii vine din teama de lume, iar aceasta dintr-o pasiune ascunsă chiar şi sieşi, pentru lume.

Părintele Stăniloae analizează mecanismul psihologic al renunţării la lume, atrăgând atenţia asupra faptului că renunţarea nu trebuie alimentată de ideea desconsiderării unei plăceri, ci recunoscându-i demnitatea, dreptul ei la a fi. Altfel, e o renunţare ipocrită. Adevărata renunţare trebuie să fie fără rest. Altfel, ea stârneşte invidie şi dizarmonii sufleteşti. Poate de aceea Aleoşa Karamazov este trimis în lume de maestrul său spiritual, starеţul Zosima, pentru a nu renunţa în necunoştinţă de cauză. Opusul lui Aleoşa, Fiinţă Angelică ce nu „putea" păcătui, este fratele său Ivan, căruia i se cuvenea altă pedagogie spirituală. Răsăritul ştie, în înţelepciunea sa, că fiecărei boli i se recomandă un alt remediu.

(Va urma)

8. O. Clément, *Trupul morţii şi al slavei*, Ed. Christiana, 1996.
9. J. Delumeau, *op. cit.*, p. 356.
10. *Ibidem*.
11. Evagrie Ponticul, *Tratatul practic. Gnosticul*, Ed. Polirom, 1997, pp. 52-57.
12. Em. Mounier, *Traité du caractère*, în *Oeuvres*, Paris, p. 694.

CONSTANTIN BRÂNCOVEANU ÎNTRE ORTODOXIE ŞI MASONERIE

I

Amestecul de ritualuri ortodoxe şi masonice de la înmormântarea larg mediatizată a regretatului actor Florian Pittiş a dovedit încă o dată că în cadrele democratice ale secolului XXI Biserica şi Masoneria nu mai manifestă reticenţele reciproce de până mai ieri, ci sunt dispuse mai degrabă la co-existenţă „paşnică" şi con-lucrare „civilizată". Altminteri cum să-ţi explici faptul că în Adunarea Naţională Bisericească se află masoni notorii, ca d-nii Sorin Frunzăverde şi Constantin Bălăceanu-Stolnici, că Mitropolitul Moldovei, ales între timp Patriarh, îi mulţumeşte protocolar liderului mason Eugen Ovidiu Chirovici pentru com-pătimirea cu Biserica Ortodoxă îndoliată, sau că un preot ortodox sfinţeşte în Templul Masonic din Bucureşti o troiţă cu simboluri heterodoxe? În aceste condiţii, condamnarea Masoneriei de către Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 11 martie 1937 (rămasă inerţial în vigoare până astăzi), pe baza amplului raport întocmit atunci de Mitropolitul Nicolae Bălan (1882-1955), devine simplă istorie (aş zice „retrogradă", dar mă tem pleonasm). E limpede că Biserica tinde „să se înnoiască" (nu asta i se cere de 17 ani încoace?), iar Masoneria, la rândul ei, e limpede că s-a şi înnoit deja, căci în locul vechiului şi teribilului „secret masonic", cândva principiul ei fundamental, o vedem declamându-şi transparenţa pe micile ecrane, iar redutabila ei unitate tradiţională a lăsat locul în ultimii ani mai multor „ascultări" divergente (în România sunt vreo 9!), mergându-se până la nuanţe... prepoziţionale (bunăoară, d-l Danacu e Marele Maestru al Marii Loje Naţionale *a României*, iar d-l Chirovici e Marele Maestru al Lojii Naţionale *din România*). Totul se configurează *altfel* în această epocă pe care unii o numesc „postmodernă", iar alţii o consideră chiar „postcreştină", şi nu e de mirare că „mentalităţile" rămân uneori în urma unor „evoluţii" atât de rapide şi de radicale.

Dar, oricât am încerca să ne eliberăm de „mentalitatea retrogradă", şi oricâtă disponibilitate la toleranţă şi înţelegere reciprocă ar manifesta mai nou Biserica şi Masoneria (în vădită consonanţă cu imperativele ideologice ale momentului), există totuşi nişte limite ale bunului simţ care nu pot fi încălcate fără a cădea în ridicol. Să luăm un caz concret, care cred că merită o discuţie de principiu.

II

"Brâncoveanu, primul mason român?" – iată titlul cel mai şocant al *Evenimentului zilei* de duminică 9 septembrie 2007. Autorul scurtului articol (d-l Florian Bichir) rezumă de fapt expunerea Marelui Maestru al Marii Loje Naţionale a României, d-l Viorel Danacu, dar, în afară de semnul de întrebare din titlu, nu formulează vreo rezervă critică – nici faţă de tupeul unei asemenea revendicări, nici faţă de evidentul ei anacronism. Am sperat că autorul articolului (care mi-e amic de pe vremea când era mai cumpănit) va reveni cumva, cu unele observaţii sau precizări de rigoare, dar a trecut luna şi nu s-a întâmplat aşa... Să vedem mai îndeaproape despre ce este vorba.

Sâmbătă 8 septembrie (în calendarul bisericesc: praznicul Naşterii Maicii Domnului), Marea Lojă Naţională a României îi comemora la Bucureşti, în incinta Templului Istoric Masonic din str. Gramont 3 (sector 4), pe Florian Pittiş şi pe alţi "fraţi incorporaţi în eternitate". Cu acest prilej, Marele Maestru Dr. Viorel Danacu (Dănacu?) aducea la cunoştinţa asistenţei pretinsul "rezultat" al unui "studiu" realizat recent de aşa-zisul Centru Regional de Studii Francmasonice Paris-Bucureşti (Caragiale e cu noi!): primul mason român ar fi fost nimeni altul decât... voievodul martir Constantin Brâncoveanu, canonizat de B.O.R. în 1992!

Pe ce se bazează oare o aserţiune atât de îndrăzneaţă? Pe forţata interpretare *pro domo* a unei fresce de la Horezu (datând din 1694!) şi pe faptul că secretarul voievodului, inteligentul aventurier italian Antonio Maria del Chiaro, a fost de la un moment dat mason, înfiinţând o lojă la Galaţi, în 1734, şi apoi o alta la Iaşi, în colaborare cu domnitorul fanariot Constantin Mavrocordat. De aici concluzia abruptă: *„Deşi nu există documente clare*, este greu de crezut că Antonio Maria Del Chiaro nu l-a iniţiat pe marele domnitor-martir Constantin Brâncoveanu în masonerie" (subl. mea), de vreme ce mai târziu "făcea acelaşi lucru cu domnitorul Moldovei, Constantin Mavrocordat"!

Dar lucrurile nu se opresc aici. Tupeul mistificator este împins până la următorul corolar propagandistic: "Putem spune, fără a exagera, că primul român identificat în istorie ca aparţinând masoneriei este dreptcredinciosul voievod Constantin Brâncoveanu, canonizat de Biserica Ortodoxă, lucru care demonstrează că *masoneria română şi Biserica au fost nu doar puncte de sprijin, adevărate coloane ale acestui neam, ci şi în perfectă conlucrare*. Constantin Brâncoveanu merită deci cinstit nu doar ca un martir al Bisericii dreptmăritoare, ci şi ca un frate trecut la Orientul Etern" (subl. mea)!

E de spus că Antonio Maria del Chiaro (autorul acelei bizare *Storia delle moderne rivoluzioni della Valacchia*, Veneţia, 1718), fire arivistă şi uneltitoare, înclinată să admire la Constantin Brâncoveanu mai degrabă abilitatea politică decât evlavia religioasă (*sapeva pelar la gazzuola senza farla gridare*, "ştia să tundă oaia fără s-o facă să behăie"), n-ar fi ezitat, desigur, să-şi atragă stăpânul în masonerie, dar totuşi cu această condiţie minimală: ca masoneria să fi existat pe vremea când el era tânăr secretar al voievodului valah (1709-1714). Or, cât de activ mason ar fi fost italianul mai târziu, fapt este că, după toate istoriile autorizate ale (Franc-)Masoneriei, primele structuri masonice moderne apar în Occident abia la **1717** (Anglia şi Franţa), în vreme ce voievodul român a fost martirizat de către turci la... **1714**. Masonii români ar voi să ne convingă, aşadar, că Brâncoveanu, *aux portes de l'Orient*, ar fi fost iniţiat în masonerie mai înainte ca aceasta să se fi înfiinţat ca atare la Londra şi la Paris!

Astfel de încercări penibile de revendicare *pro domo* a unor mari personalităţi ale istoriei naţionale, cu intenţia de a ne face să credem că n-ar fi existat niciodată incompatibilitate între Masonerie şi "Biserica strămoşească", reprezintă tot atâtea sfidări ale adevărului istoric şi ale bunului simţ elementar*. Ca să nu mai spun că, chiar dacă vodă Brâncoveanu, om curios din fire, s-ar fi lăsat iniţiat în masoneria *delle moderne rivoluzioni*, moartea martirică pentru Hristos, laolaltă cu toţi fiii lui, ar fi răscumpărat acest păcat de conjuncturală evaziune heterodoxă, ca şi altele mai mari sau mai mici, iar sfinţenia i-ar fi rămas la fel de indiscutabilă chiar şi din punctul de vedere al celei mai inflexibile ultraortodoxii.

"Dialogul" prezent între Biserică şi Masonerie (sincer sau nesincer, apreciat sau depreciat) n-are nimic de câştigat din lipsa de măsură, după cum nici lipsa de măsură nu se răscumpără prin dialog...

Răzvan CODRESCU

(Text apărut în *Aldine*, sîmbătă 6 octombrie 2007, p. 1/4, fără nota de subsol, adăugată ulterior)

* Se cade precizat, pe de altă parte, că mulţi români de seamă (între care chiar unii ierarhi ai Bisericii, ca P. S. Leon Gheucă al Huşilor, contemporanul fanarioţilor), în faza timpurie a masoneriei (secolul XVIII – începutul secolului XIX), s-au lăsat târâţi în loje de un anumit anturaj aristocratic al vremii, fără să ştie bine despre ce era vorba. Abia înfiinţată, masoneria n-avea imaginea publică de mai târziu, nici nu apucase (până la Revoluţia franceză) să săvârşească manevre decisive, de mare anvergură. Multe personalităţi intrate în loje mai degrabă conjunctural şi formal, când au ajuns să-şi dea seama mai îndeaproape despre ce era vorba, au încetat să le mai frecventeze, înainte de a apuca să facă ceva compromiţător. Iar în secolul al XIX-lea, când numeroşi oameni de cultură (dar şi angajaţi politic) s-au înregimentat în diferite structuri masonice din ţară sau din străinătate, cei mai mulţi dintre ei au făcut-o, oricât ar părea de paradoxal astăzi, din considerenţe *naţionaliste*, căci la vremea aceea tactica masoneriei era aceea de a agita şi susţine tinerele naţionalisme, ca factori de dezagregare internă a imperiilor tradiţionale. De la paşoptişti la junimişti, mulţi au făcut pact cu masoneria în virtutea acestor temporare interese comune, păstrându-şi însă şi o anumită autonomie atitudinală (de pildă, antisemitismul lui Alecsandri, sau conservatorismul lui Maiorescu, contrastează vădit cu angajarea lor masonică). Cazurile sunt diverse şi complexe, greu de judecat cu o singură măsură. Şi anumite paradoxuri nu lipsesc nici mai târziu, în plin secol XX: cazul Octavian Goga sau cazul Irineu Mihălcescu (autorul *Teologiei luptătoare*). Ca să nu mai vorbim de cazul unui A. C. Cuza, cunoscutul campion al antisemitismului şi mare adversar al masoneriei între cele două războaie mondiale, dar care în tinereţea sa „junimistă" fusese şi el mason, la rând cu mai toată elita ieşeană a sfârşitului de secol XIX.

DIN CUPRINSUL NUMĂRULUI VIITOR: PARASTASUL DE UN AN AL PĂRINTELUI GHEORGHE CALCIU-DUMITREASA; RĂSPUNSUL IEROMONAHULUI EFTIMIE MITRA CĂTRE D-L VIRGIL TRUFAŞIU DIN LOS ANGELES; *ÎN CĂUTAREA ROSTULUI PIERDUT*: 20 DE CĂLĂUZE ÎN CULTURA NAŢIONALĂ; DANTE ALIGHIERI: *PURGATORIUL* – CÎNTUL IX (ÎN NOUA VERSIUNE ROMÂNEASCĂ A LUI RĂZVAN CODRESCU); D-NA FLOREA CRĂCEA: *LONGHIN SUTAŞUL* – O PARABOLĂ MĂRTURISITOARE ÎN FORMĂ DE ROMAN.

www.punctecardinale.ro
e-mail: ligia@punctecardinale.ro
PUNCTE CARDINALE S. A. L.
cont: B. R. D. Sibiu RO48BRDE330SV02146903300
ISSN: 1223-3145

Gabriel CONSTANTINESCU (director), Răzvan CODRESCU (redactor şef),
Demostene ANDRONESCU (redactor şef-adjunct),
Ligia BANEA (secretar de redacţie), Marcel PETRIŞOR (redactor)
Adresa Redacţiei: 550399 SIBIU – Calea Dumbrăvii 109, tel./fax 0269/422536

Tehnoredactare computerizată
PUNCTE CARDINALE
Tipar: Masib S.R.L